

Eylül - Aralık 1995 SAYI: 17-18

cveneburi

5 KÜLTÜREL DERGİ

ORBİ

GÜRCÜSTAN HAVA YOLLARI

საქართველოს
ავიაკომპანია

*Güvenli ve Konforlu Uçuşlarımızla
Hizmetinizdeyiz...*

ORBİ GÜRCÜSTAN HAVAYOLLARI UÇUŞLARI:

TIFLİS	19:00	TAHRAN	20:50	CUMA
TAHRAN	21:30	TIFLİS	23:40	
TIFLİS	18:00	BERLİN	20:00	PAZARTESİ
BERLİN	22:15	TIFLİS	06:15	(enesi gün)
TIFLİS	22:00	TEL AVİV	22:50	PAZAR
TEL AVİV	00:50	TIFLİS	05:35	PAZARTESİ
TIFLİS	09:30	ATİNA	10:05	SALI
ATİNA	11:30	TIFLİS	16:20	
TIFLİS	09:30	PRAG	10:20	/ 11:30 PARIS 13:35 ÇARŞAMBA
PARİS	14:35	PRAG	16:00	/ 17:10 TIFLİS
TIFLİS	09:30	İSTANBUL	10:00	PAZARTESİ
İSTANBUL	12:00	TIFLİS	16:30	
TIFLİS	13:00	VİYANA	13:30	CUMARTESİ
VİYANA	14:30	TIFLİS	21:00	
TIFLİS	13:25	MOSKOVA	14:50	HERGÜN (VK●)
MOSKOVA	16:30	TIFLİS	19:50	
TIFLİS	11:10	MOSKOVA	12:50	PAZARTESİ HARİC HERGÜN (VK●)
MOSKOVA	14:30	TIFLİS	18:00	
TIFLİS	13:10	PETERSBURG	15:40	PERŞEMBE
PETERSBURG	17:40	TIFLİS	21:50	
TIFLİS	9:00	VOLGOGRAD	09:40	PAZARTESİ
VOLGOGRAD	12:10	TIFLİS	14:50	
TIFLİS	10:10	KİYEV	10:40	CUMA
KİYEV	10:40	TIFLİS	15:00	
TIFLİS	16:00	BATUM	17:10	PAZARTESİ-CUMA HARİC HERGÜN
BATUM	09:30	TIFLİS	10:40	SALI-CUMARTESİ HARİC HERGÜN

TÜRKİYE ŞUBESİ

Cumhuriyet Cad. 171/3 Etiler - İSTANBUL Tel: (90.212) 240 58 27

Genel Satış Acentası / GÖÇTÜRİZM

Yulenzade Iskender Cad. 66-68 K. 2 Şişhane - İSTANBUL

Tel: (90.212) 235 50 34 - 253 89 23 - 253 01 16 - 253 11 13 Fax: (90.212) 253 21 58 4lx: 38102 atış tr.

Republic of Georgia Tbilisi Airport Tel: (0099532) 987328 / 990297

KARGO HİZMETLERİMİZ MEVCUTTUR.

çveneburi

Kültürel Dergi

Eylül - Aralık 1995, Sayı 17-18
(İki Ayda Bir Yayınlanır.)

İMEDI

Tanıtım, Yayıncılık ve Tic. A.Ş. Adına

Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Cahit OKTAY

Yayın Yönetmeni
Editör
Fahrettin ÇILOĞLU

Mali İşler Koordinasyon Kurulu
Sabahattin KESKİN, O. Nuri MERCAN,
Cahit OKTAY, Bahri OLGUN,
İlbera ÖZKAN

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar
Aydın AKIN, Selçuk AKIN,
Nuri ÇELEBİ, Fahrettin ÇILOĞLU,
Lia ÇLAIDZE, Murat ERŞAHİN, Zeki
HAFIZOĞULLARI, İoseb NADİRADZE,
Muammer YAMAN, Recep ZENGİN

Yazışma Adresi

Cumhuriyet Cad. No: 59, Rışvanoğlu Apt.
Kat 6, D. 5, 80230 Harbiye - İstanbul
Faks: (0212) 233 71 04

Fiyatı

100 000 TL (KDV Dahil)

Abone Koşulları

Yıllık Abone
600 000 TL / 20\$ / 30 DM

Havale Hesap No:

Posta Çeki Hesap No:
674204-Fahrettin Çiloğlu

Dizgi-Ofset Hazırlık

VEGA Yayıncılık & Tanıtım
Tel-Fax: (0212) 638 25 81

Baskı

Ceylan Matbaacılık

Dergide yayımlanan yazıların
sorumluluğu yazarına aittir.
Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş
olmalı; derleme, ve çevirilerde kaynak
belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle
birlikte gönderilmelidir.

İçindekiler

çveneburi' den

GÖRÜŞ-DÜŞÜNCE

Kartuli mi, çveneburi mi? 3
Aydın AKIN

GEZİ

Türkiyeli Bir Mimarın Bakışıyla Tiflis ve Mtsheta 5

ETNOGRAFYA-FOLKLOR

Kafkas Evi'nden Üç Kitap 8
Fahrettin ÇILOĞLU
Gürcüstan Kültürel İlişkiler Merkezi: Kafkas Evi 9
Lia ÇLAIDZE
Kocaeli'nin Gürcü Köyleri 13
Fahrettin ÇILOĞLU
Gölcük'te Bir Gürcü Köyü: Siretiye 15
Recep ZENGİN
Gürcüce Derlemeler 17
Muammer YAMAN

YAŞAM-KÜLTÜR

Ben loşeh 18
İoseb NADİRADZE
Gürcüstan Anıları 19
Nuri ÇELEBİ
Gürcü Ana 21
Zeki HAFIZOĞULLARI

ÇOCUK

Gürcü Halk Masalı:
Yoksul Köylü ve Devler 23
Üveyik 25
Fahrettin ÇILOĞLU

HABER-YORUM

Çveneburi'den Haberler
İzmit Batumlular Kafkas Kültür Demegi, 5. Kuruluş
Yılı Kutladı 26
Çveneburi Gecesi 26
Gürcüstan'da Seçim 27
Petrolün Yansı Supsa'ya 27
Beyaz Şal 27
Yeni İletişim Ağı 28
Gürcüstan'da Yeni Para Birimi: Lari 28
Deda Ena Yayınlandı 29
Türkiye - Gürcüstan ticari ilişkileri 29

Kısa Kısa 30

çveneburi'den

Elinizdeki 17-18. birleşik sayısıyla **çveneburi** Dergisi çıkışından bu yana üç yılını geride bırakmış bulunuyor. Bu noktada, **çveneburi**'nin siz okurlarıyla birlikte uzun bir yol kat ettiğini söyleyebilirsiniz. Bu yolculukta iniş-çıkışları da hiç kuşkusuz birlikte yaşadık. Önceleri 48 sayfa olarak çıkardığımız dergiyi, yayın çizgimiz doğrultusunda yeterli yazı akışının olmaması, buna rağmen iki ayda bir çıkarmak istememiz nedeniyle 32 sayfaya indirmek zorunda kaldık. 1996 yılında, öyle görünüyordu ki, **çveneburi**'nin yayım süresinde de değişikliğe gitmek zorunda kalacağız. **çveneburi**, belki de üç ya da dört ayda bir yayımlanan bir dergiye dönüşecek. Bu arada dergiyi, belki yeniden 48 sayfaya çıkarma şansımız olacak. Bütün bunları olumsuz bir gelişme olarak değil, yaşadığımız bu süreci ve içinde bulunduğumuz koşulları siz **çveneburi** okurlarıyla paylaşmak amacıyla yazıyorum. Her şeyi karşın, **çveneburi**'yi sürdürme kararında olduğumuzu, bunun için siz **çveneburi** dostlarından da katkılar beklediğimizi belirtmek istiyorum. Bir gönül bağına dayanan **çveneburi** Dergisini ayakta tutmanın yollarından birinin parasal imkânlarla doğrudan ilişkisi olduğunu, sizler de tahmin edebilirsiniz. Derginin yayımının koşullarını koruyabilmek için **çveneburi**'nin 1996 için yıllık abone bedelini 1 milyon TL olarak belirlemiş bulunuyoruz. Bu rakamı, **çveneburi**'nin yılda kaç sayı çıktığı ya da kaç sayfalık dergi olacağından bağımsız olarak belirlediğimiz, bunun temelinde **çveneburi**'yi ayakta tutacak maddi imkânları yaratma düşüncesinin yattığını altını çizmeliyim. Siz **çveneburi** okurlarının bunu anlayışla karşılayacağınızı, 1996 yılı abone bedeli olarak posta çeki hesabına 1 milyon TL yatıracağınızı umuyoruz.

1995 yılının bu son sayısının ilk yazısı, Türkiye'de konuşulan Gürcüceyi tartışan bir deneme. Aydın Akın'ın bilimsel verilere değil, daha çok gözlemlerine ve öznel yaklaşımına dayanan bu yazısını yayımlarken, bu tür çalışmaları özendirmeyi de amaçladığımızı söyleyebilirim. Daha sonraki sayfalarda yer alan, Tiflis ve Mtsketa üzerine yazıların, bir mimarın mesleki birikiminin yanı sıra duyarlı gözlemlerini de yansıttığını sizler de fark edeceksiniz. Daha önce yayımladığımız ve Tiflis'teki Kafkas Evi'ni tanıtan söyleşi büyük ilgi görmüştü. Bu sayıda ise, Kafkas Evi'nin Kafkasya'nın gerçek bir "barış evi" olduğunu gösteren etkinliklerine yer verdik. Türkolog Lia Claidze'nin Kafkas Evi'ni ve çalışmalarını konu alan kısa yazısını, biz de Kafkas Evi'nin yayımladığı üç kitabı tanıtarak zenginleştirdik. Selçuk Akın'ın bir liste çalışmasına dayanarak, Kocaali'nin Gürcü köyleri üzerine yazdığımız yazının, Recep Zengin'in Gölcük'teki Siretiye köyünü tanıtan yazısıyla bir bütünlük oluşturduğu söylenebilir. Daha çok anı ve izlenimlerini kaleme alan Nuri Çelebi'nin bu sayıda da benzer içerikli bir yazısı yer alıyor. **çveneburi** olarak hep sürdürmek istediğimiz "Çocuk" köşesini bu sayıda da boş bırakmadık ve iki masala yer verdik.

çveneburi 'nin yazışma adresinin yeniden değiştiğini burada da belirtelim. Mektuplarınızı ve yazılarınızı bu yeni adrese bekliyoruz.

Bir sonraki sayıda buluşmak üzere...

Editor

Kartuli mi, çveneburi mi?

Aydın AKIN

Bundan yaklaşık dört yıl önce, 31 Ağustos 1991'de, 1937 yılında bizzat Stalin tarafından kapatılan Sarp sınır kapısı yeniden açıldı. Bu acılıştan haberdar olan Gürcüstan ve Türkiye'den pek çok kişi, karşı tarafta kalmış akrabalarını görmek için o gün kendini sınırda buldu. Ve beklenen an geldi. Rus ve Türk yetkililerin gözetiminde sınır açılırken, Lazca, Megrelce, Gürcüce (Kartuli), Türkçe ve Rusça birbirine karışıyordu adeta. Bazıları akrabalarını bulabilmek için kendi soyadını bağırtıyor, bazıları da sınırın ötesinde karşılaştığı ilk kişiyle konuşmaya çalışıyordu. İki ülkeyi ikiye ayıran Sarp-Sarpi köyü sakinleri de yıllar sonra ilk kez kucaklaşmanın, sarılmanın tadına varıyordu. Ne de olsa yıllardır ancak sınırın dibinden birbirlerine seslenerek anlaşmaya çalışmışlardı. "93 Savaşı" ve onu izleyen yıllarda Türkiye'nin çeşitli yerlerine göç etmiş olan Gürcülerin torunları da kalabalık bir biçimde yer almıştı bu törende.

Ve beklendiği gibi, kargaşaya ve kalabalığa rağmen unutulmaz bir gün yaşandı. Türkiyeli Gürcüler sınırın öte yanındaki soydaşlarıyla karşılaşma ve konuşma fırsatı buldu; ama bu o kadar da kolay olmadı. Temel sorular ve konuşmalar nispeten rahatça gerçekleştiriyse de bir konunun ayrıntılı konuşulması gerekince iki taraf için de zorluklar başlıyordu. Türkiyeli Gürcüler, Gürcüstanlı Gürcülerin kullandığı birçok sözcüğü ilk kez duyuyor ve bu bazen karşı tarafın, yani Gürcüstanlı Gürcülerin anlattıklarını anlamamaya kadar varıyordu. Öte yandan Gürcüstanlılar da, Türkiyeli Gürcülerle konuşurken dilin yapısına ve bazı sözcüklerin kullanılıyor olmasına şaşıyorlardı. Bazen de kendilerinin artık kullanmadıkları sözcükleri duyuyorlardı. Örneğin Türkiyeli Gürcülerin çocuk anlamında kullandıkları "ğarçi" (გარჯი) sözcüğü eski Gürcüceye aşina olanlarca daha rahat anlaşılıyordu. Sonuç olarak geçen zamandan ve coğrafi kopukluktan dolayı Gürcüce, Türkiye'de ve Gürcüstan'da ayrı yolları sapmıştı.

Hiç kuskusuz bu doğal bir süreçti. Başka bir dil ortamında bulunmak gibi çeşitli faktörlerin etkisiyle ortaya çıkan kopukluk, bu topluluklarda konuşulan dilin zamanla farklılaşmasını ve değişik bir gelişim izlemesini de berabe-

rinde getirmişti. Yeryüzünde verilebilecek buna benzer düzinelerce örnek var. Örneğin bugün Kanada'nın Quebec eyaletinde konuşulan Fransızca, Fransa Fransızcasından farklıdır. Çünkü iki-üç yüzyıl önce Fransa'dan Kanada'ya giden göçmenlerin beraberinde götürdükleri 18. yüzyıl Fransızcasıydı. Oysa Fransız dili Fransa'da evrimini sürdürmüştü, 18. yüzyıl Fransızcasından farklılaşmıştı. Bugün Quebecli biri Fransa'da kendisini rahatlıkla ifade edebilse de, dili yadırganacaktır. Benzer bir örnek de Makedonya Türkçesidir. Makedonyalı Türkler yüzyıllarca Makedon Slavlarının arasında yaşamış olmalarından dolayı, dilleri çok daha zengin olan Makedoncadan etkilenmiştir. Konuşma biçimi açısından bakacak olursak, "a" harfi Slav dillerinde olduğu gibi sert ve titreşimlidir. Gramer de bu beraberlikten etkilenmiştir ve soru takıları bazen kullanılmaz olmuştur. "Gidiyor musun?", vurgu değiştirerek "Gidiyorsunuz?" biçiminde sorulmaktadır. Doğal ki sözcük dağarcığı da Arnavutça ve Makedoncadan etkilenmiştir.

Gürcüstan'da konuşulan Gürcüce ve Türkiye'deki Gürcüce arasında da gramer değişikliği, sözcüklerin bazılarının unutulması ve anlam kaymaları gibi önemli farklılıklar var. Bugün Türkiye'de konuşulan Gürcüce, Şavşat'ta konuşulan İmerhevi şivesi dışında, Acara Gürcücesidir ve farklılık nedenlerinden biri de budur. Belirgin farklılıklardan biri gramer yapısıyla ilgili değişiklikler. Bu noktada Türkçenin etkisi görülmektedir. Geçen zaman içinde Türkiyeli Gürcüler cümleleri Türkçe gramere uygun olarak kurmaya başlamışlardır. Gürcücedeki "benim annem" (გაგაჩემი) tanılaması Türkiye Gürcücesinde "çemi deda" (ჩემი დედა) olabilmektedir. Gürcüstan'da "ya-zıyorum" karşılığında "v-tzer" (ვ-ტერ) kullanılırken, bu Türkiye'de "v-tzerav" (ვ-ტერავ) olarak günümüze kadar gelmiştir. Hem Şavşat, hem Acara şivelerinde dikkat çeken noktalarından biri de gelecek zaman çekiminin Gürcüstan Gürcücesinden tamamen farklı olmasıdır. "Yapacağım" anlamına gelen "gavaketona" (გავაკეთებ) sözcüğünün Gürcüstan'da karşılığı "gavaketeb"dir (გავაკეთებ).

Bazı değişiklikler sözcüklerin unutulmasından ya da değişmesinden geliyor. Ancak ge-

nellikle sıkca kullanılan, daha somut bir anlam içeren ve gündelik hayatta yer alan sözcükler, belirgin bir değişim geçirmeden birkaç yüzyıl kusaktan kusağa aktarılmıştır. Bu duruma örnek olarak deda (ḡḡes), he (hḡ), didi (ḡḡoḡ), sahli (hsleḡa), tetri (ḡḡḡḡḡḡ) verilebilir. Ancak bu saptama her sözcük için geçerli değildir. Ayrıca içeren birçok fiil ve sıfat zamanla ortadan kalkmıştır. "Ama" ve "çünkü" bağlaclarının karşılığı olan "magram" (ḡḡḡḡḡḡ) ve "radgan" (ḡḡḡḡḡḡ) sözcüklerini Çvenerburi'lerin çoğu bilmiyordu ve bu durum birçoğu için hâlâ geçerlidir. "Magram" Mağaheli'de bile kaybolmuş ve Türkçe "ama" "hama"ya (hsḡs) dönüştürülerek bu boşluk doldurulmuştur. Doğal olarak edebiyat, sanat, hukuk, tıbbi ve siyaset bilimleri literatürüne ilişkin sözcükler Türkiye Gürcücesinde zamanın eleğinden geçememiş ya da çoğu artık tamamen unutulmuştur. Gürcüce okur-yazarlığın neredeyse tamamen ortadan kalkmasının da bir sonucu olarak Gürcüce Türkiye'de bir "köy dili"ne dönüşmüştür.

Bu arada Gürcüstan'da konuşulan Gürcücenin de son 150 yılda Rusçadan etkilendiğini belirtmek gerekir. Bazı alanlarda bu etki daha açık olarak görülür. Öte yandan Gürcüce'de hâlen yasatılan bazı sözcükler Gürcüstan'da tamamen kaybolmuştur. "Surat" anlamına gelen "buki" (ḡḡḡḡ) sözcüğünü hemen hiçbir Gürcüstanlı bilmez ve kullanmaz. Bunun gibi pek çok sözcük örnek verilebilir. Bir başka dikkat çekici nokta da Gürcüstanlıların Türkiye Gürcücesini eski Gürcüce olarak kabul etmemeleridir.

Çok yaygın olarak rastlanan anlam değişimleri ve anlam kaymaları da oldukça belirgindir. Geçen yıllar ve kusaklar içerisinde bazı sözcüklerin anlamları ya genişlemiş, ya daralmış ya da değişmiştir. Örneğin Türkiye'de "ölmek" anlamına gelen "mokdeba" (ḡḡḡḡḡḡ) Gürcüstan'da anlam kaymasıyla "gebermek"e dönüşmüştür. Türkiye'de zaman zaman Türkçeden sözcük türetme yoluna gidilmiştir. "Hazır" anlamına gelen "mızd" (ḡḡḡḡ) sözcüğü birçok diğer sözcüğün kaderini paylaşmış, unutulmuştur. Buna paralel olarak "hazırkımak" anlamına gelen "damzadeba" da (ḡḡḡḡḡḡ) Türkiye'de bilinmez. "Damzadeba"nın yerini, Türkçe "hazır" sözcüğünden türetilen "gahazireba" (ḡḡḡḡḡḡḡḡḡ) almıştır.

Genellikle okuma ve yazma o dili standartlaştıran, sözcüklerin yazılı olarak tutulmasını sağlar, ortak bir konuşma dilinin oluşmasına yardımcı olur. Ayrıca coğrafi kopukluk ya da başka nedenlerden ötürü ortaya çıkan farklılıkların daha yavaş oluşmasına yol açar. Örneğin Almanca şive farklılıkları çok fazla olan

bir dildir. Almanya'nın güneyinde konuşulan Şvab şivesi, kuzeydeki Plattdeutsch'dan o kadar farklıdır ki, bu iki şiveyi konuşanlar neredeyse anlaşılmaz. Almanya'nın dili standartlaşmasıyla ve eğitime önem vermesiyle bu farklılıklar azalmıştır.

Sarp sınır kapanışını 1991'de açılması ve Türkiye-Gürcüstan ilişkilerinin gelişmesiyle Gürcüstan'dan daha çok kişi Türkiye'ye gelmeye başlamıştır. Bu gelişen ilişki sürecinde dil de doğal olarak etkilenmektedir. "Magram" ve "radgan" gibi bağlaclar, sayılar, çeşitli konulardaki sözcükler Türkiye Gürcücesine girmeye başlamıştır. Sonuç olarak "Çvenerburi"nin yetersiz kalmasıyla Gürcüstan'da kullanılan sözcükler, özellikle Gürcüstan'la bağlantısı olan kişilerce öğrenilmekte ve kullanılmaktadır. Bunun Türkiye Gürcücesi açısından yeni bir sürecin başlangıcı olduğu söylenebilir. Belki de bu zaten olması gereken bir gelişmedir.

Ancak Türkiye'de konuşulan Gürcüceyi de yabana atmak gerekir. Daha önce de belirttiğim gibi, eski Gürcücenin birçok öğesini taşıması açısından "Çvenerburi" ayrı bir öneme sahiptir. Bu durum henüz üzerinde fazla durulmamış bir araştırma alanıdır. Böylesi çalışma dilbilimciler açısından ilginç sonuçlar çıkarabilir. Bazı sözcükler, bugün birer ölü dil olan eski Anadolu dillerinden gelme olasılığı da taşımaktadır. Dağlık alanların ve derin vadilerden oluşan Kuzeydoğu Anadolu'nun dışı kapalı olması, eski sözcüklerin günümüze kadar ulaşmasını sağlamış olabilir. Örneğin araştırmacı Kudret Emiroğlu'nun kendi yöresi olan Maçka'da yaptığı çalışma, Türkçe kökenli sözcüklerden sonra sayıca en kalabalık ikinci grubun "kökeni bilinmeyen" sözcükler olduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

Burada ele alınması gereken konuların birisi de, Çoruh boyunda Gürcücenin durumudur. Bazı kaynaklara göre Çoruh vadisinde yer alan Oltu ve Otlu ilçelerinin birkaç köyünde Gürcüce konuşulmaktadır. Eğer burada gerçekten Gürcüce konuşuluyorsa, Acara ile pek bağlantısı olmayan ve çok eski dönemlerde Gürcücenin iki-üç temel gelişim eklenenden biri olan bu yörede Tao şivesinin bazı öğeleri hâlâ yaşıyor olabilir.

Çvenerburi (Türkiye Gürcücesi), eksiklikleri ve aksaklıkları olsa da, sonuca biz Türkiye'li Gürcülerin konuştuğu dil, Kusaktan kusağa aktarılan bu dili çok kolay terk etmemiz ya da değiştirebilmemiz de pek kolay olmasa gerek. Dil insanların vazgeçilmez bir parçası. Çvenerburi de bizim bir parçamız, yavaş yavaş ölse de...

Türkiyeli Bir Mimarın Bakışıyla Tiflis

Zamanımızdan 1500 yıl kadar önce Kafkas cenneti Gürcüstan'ın başkenti olma ayrıcalığına kavuşan Tiflis, öyle gördüyorki en az bir bu kadar yıl daha aynı konumunu sürdürecektir. Çünkü Kura Irmağı, hiç kuşkusuz daha yüzyıllarca, belki de bin yıllarca Kars ilimizin Göle ilçesindeki dağlardan süzülen kaynak suları ile doğarak önce Çıldır Deresi'ni, sonra da Posof Çayı'nı kucaklayıp Gürcüstan'a doğru yola çıkacak. Kafkas Dağları'nın güney yaylalarını bandan doğuya asıp Hazar Denizi'ne dökülmeden önce ise, yine Türkiye'den doğup gelen Aras Nehri'yle birleşinceye dek sürdüreceği uzun ve bereketli yolculuğunda en çoklu molasını da hep Tiflis'ten geçerken verecek.

Çünkü yine Kura Irmağı, Tiflis'e kavuşunca ya dek biriktirdiği kültür ve uygarlık değerlerini bu kentle doyasıya paylaşmanın keyfini yaşarken, doğrudan Tiflis'te edindiği tarih bi-

lincini de Gürcüstan'dan Azerbaycan'a doğru "dostluk ve kardeşlik duygularıyla" ulaştırmanın sonsuza dek onurunu taşıyacak. Anlaşılan Azeriler de aynı onurun şarkılarında sürmesini istemiş olacaktı ki Azerbaycan halk müziğinde "Bayat-ı Kür" adlı uzun ve duygulu parçalarını bu ırmağın yarattığı sevgi ortamına armağan etmişler. Tiflis'te birlikte olduğumuz Gürcü ve Azeri mimarlar diyorlar ki, sevgi ve selamlarımızı Kars'ın Göle Ovası'nda toplanan dağ sularına bırakın; Kura Irmağı onları önce Gürcüstan'a götürecektir ve Tiflis'ten geçerken üzerine bir o kadar daha sevgi yükleyerek Azerbaycan'a. Hazar Denizi kıyılarına dek ulaştıracak. Bu, yüzyıllardır hep böyle oldu, Göle Dağlarından berrak sular süzülürken de böyle olacak.

Tiflis'i 15. yüzyılda Gürcüstan'ın başkenti yapan Kral Gorgasali'yi atının üzerinde betimleyen dev heykelin de bulunduğu Metchi Ka-

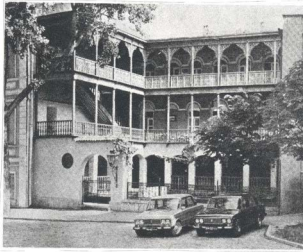
Ve Mtsheta

Karadeniz Ekonomik İşbirliği sürecine bağlı olarak aynı işbirliğinin "kültürel alanlarda" da güçlenmesi amacıyla oluşturulan Karadeniz Mimari Forumu için kuruluş toplantısına katılan değişik ülkelerden mimarlar, Tiflis'te belki de en çok "Gürcüstan'ın ilk başkenti" olarak tanınan "Mtsheta" adlı tarihi kasabadan ve hemen yakınındaki aynı adla anılan antik kentten etkilendiler.

Tiflis'e yaklaşık 20 km mesafede, yine Kura Irmağı'nın kenarında ve ve bu "uygarlık suyunun" aynı anda Aras Çayı ile birleştiği yerde bulunan Mtsheta'yı Prof. İrakli Tsitsişvili'nin rehberliğinde gezmek, gerçekten çok anlamlı ve heyecan vericiydi. Geçen yıl 75. yaşgünü 2000 kişinin katıldığı bir yemekli şölenle kutlanan Tsitsişvili, ömrünün bu hiç kuskusuz en bilge çağını Gürcüstan Tarihî Anıtları Koruma Konseyi başkanı olarak yaşıyor.

Antik kenti gezerken 10. yüzyıla takvimlenen kalıntıların da bulunması nedeniyle, buranın "hangi kültüre" ait olduğu şeklindeki sorumuzu hiç duraksamadan "Elbette Gürcüstan kültürüne" diye yanıtlıyor Prof. Tsitsişvili. Bu güzel insanın verdiği bilgileri göre Mtsheta antik kenti 10. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar, yani 700 yıl bölgenin yönetim merkezi olmuştur. Kenti 1840'ların başlarında Alman arkeologlar bulmuşlar ve ilk kazıları yapmışlar. Geçen yıl başlayan ve Tiflis Mimarlar Enstitüsü'nce sürdürülen çalışmalarda ise bulunanların temizlenerek günışığına çıkarılması hedefleniyor. Antik kentin karşısında, Kura'nın öbür kıyısında ise Gürcüstan'ın en büyük kilisesi olan 11. yüzyıla ait Mtsheta Katedrali'nin çevresinde yine aynı geçmiş paylaşılan eski sevimli küçük evleriyle birlikte yer alıyor. Belediyesi ol-

tedralı önündeki yüksek platformdan kentin tarihî semtlerine doğru bakıyoruz. Kuzeydoğu Anadolu ve özellikle Karadeniz bölgesimizdeki kültürel kimliğe, doğrusu hiç de yabancı olmayan bir yerleşme dokusu bütün bu duygulu değerlendirmelerin sanki "görsel kanıtı" gibi duruyor. Hele, katedralden aşağıya inip, adı yine Metehi olan tarihi köprüden

Tiflis'in eski kent merkezindeki süslemeli yapılardan biri.

geçerken, üstelik Kura'da balık tutanları da seyrederek karşı kıyıdaki "Ortaçala" mahallesine vardığımızda, buradaki kubbeli hamamlar ile ahşap varandalı evlerin oluşturduğu tarihsel kent mekânı bizi çok daha fazla sarmalıyor ve kendisine bağlıyor. Aynı zamanda Tiflis'in en eski kent merkezini oluşturan ve 12. yüzyıla takvimlenen kale surlarının bulunduğu sarp tepenin yamaçlarında yer alan bu yerleşmede, Azeriler ve Gürcülerin yanı sıra Ermeniler ve Yahudiler de yüzlerce yıl bir arada yaşamışlar, özgün evlerinin oluşturdu-

ğu sokak ve mahallelerde unutulmaz komşuluklarla zengin bir kültür mirası yaratmışlar.

Mahallenin bir başka simgesi sayılan Şii camisinin yanındaki dar sokaklardan yamaçlardaki dokuya doğru sokulduğumuzda ise, bu kez hemen her özelliğiyle bir zamanları bizim Kars'ın da tümüne egemen olan, yine o tanıdık kent kimliğiyle karşılaşıyoruz. Bel-

li ki bir plana bağlı olarak gerçekleşmiş, birbirini dik kesen taş kaldırımlı caddelerin iki kenarında yine taş duvarlı ve yoldan içeride geniş bir avlunun çevresinde inşa edilmiş eski evler, caddeden geniş bir galeriyle girilen avlulara bakan iç cephelerde ise yine Kars'taki akrabalarına benzer şekilde ahşap doğramalı zarif camekânlarla örtülmüş bir tür geniş balkonlar.

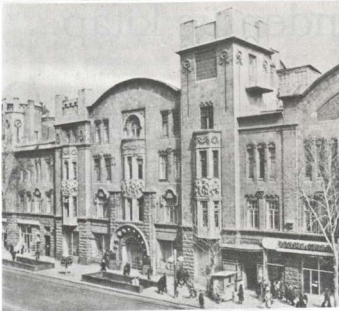
Bu tanıdık mahalleden çıkıp, aynı ara sokaklardan Tiflis'in en ünlü alanı Özgürlük Meydanı'na ulaştığımızda da bu kez karşımız-

masına rağmen imar açısından yeni inşaat izni verilmeyen bu güzel yerleşmede, sokaklardan evlere, balıç duvarlarından işyerlerine kadar her şey tarihsel kimliği yaşatmaya yönelik. Yükseklik olarak katedralla yarışmaya kalkan tek bir bina olmadığı gibi eskidiği için yıkılan bina da yok ve geçmişe ait tüm değerler titizlikle korunuyor.

O günün akşamı Mtskheta'dan Tiflis'e dönerken 1500 yıl önceki eski başkentten "yeni" başkentie belki de aynı doğa içerisinde geçerek ulaşmanın da unutulmaz keyfini yaşadık. Bu iki yerleşme arasında yine Kura Irmağı'ndan başka yol gösterici yoktu. Yüksek bir dağın tepesinde inşa edilmiş Çvari (Haç) Kilisesi ise yol boyunca başımızı her kaldırdığımızda sanki hep uzaktan bizi izliyor gibiydi...

Hem Mtskheta'da hem de Tiflis caddelerinde dolaşırken bizim Boğaziçi'ndeki o "ailelerden kalma" muhteşem ve zarif yalılarda yaşayan, ama yine o yalılardan başka mülk ve eskisi gibi yüksek gelirleri de olmadığı için "varlık içinde darlık" çeken kimi eski İstanbulluları anımsadım.

Giyim, kuşam ve tavırlarından her halleriyle "görmüş, geçirmiş ve kültürlü" oldukları belli olan ve büyük olasılıkla o tarihi semtlerdeki görkemli evlerde yaşayan Gürcü kadınlar, şu ne olduğunu pek bilmedikleri "piyasa ekonomisine" ayak uydurabilmek için yollara dizilmişler seyyar satıcılık yapıyorlar. Derme çatma tezgâhlarında evde pişirdikleri böreklerin yanında birkaç kutu Coca Cola, biraz da yemiş, ciklet ya da sigara satıyorlar. Tiflis'in hem girişine hem de çıkışına dikilen ve üzerinde "well-come" ile "good-bye" yazan kocaman Coca Cola kutularını görünce, Kura Irmağı'nın yine o eski ve soylu değerlerimizi Anadolu'dan Hazar'a kadar taşımaması dilemekten başka elimden bir şey gelmiyor...

Rustaveli Bulvarı'ndan bir görünüm.

da 20. yüzyıl boyunca kentin kazandığı "sosyalist başkent" kimliğinin yine tarihten gelen değerleri de koruyan görkemli görüntüler çıkıyor Tepedeki "Gürcü Ana" heykelinin sanki koruyucu bakışları altında şimdi özgürlüğü yaşamaya çalışan bu büyük meydan, hemen rahlinin edilebileceği gibi eskiden "Lenin" adını taşıyormuş. Özgürlük Meydanı'na açılan geniş caddelerden belli ki büyük prestiji olan "Rustaveli Bulvarı" ise eskiden beri aynı ada sahip ve 12. yüzyıldan ünlü bir Gürcü şairi anım-satıyor Aynı anda kentin kültürel mekânlarının da sıralandığı, örneğin tiyatroların, opera ve bale binasının, gençlik lokallerinin ve eğitim kurumlarının bulunduğu bu güzel bulvarın en görkemli yapısı, hiç kuşkusuz şimdi parlamentoya bağlı kongre ve toplantı hizmetleri için kullanılan eski Marksizm ve Leninizm Enstitüsü. Binanın, bulvara bakan anıtsal cephesindeki dev sütunların üzerinde ve gösterişli saçak kornişinin hemen altındaki mermer alınlıkta daha önce yer aldığı söylenen Marks, Engels, Lenin ve Stalin resimleri de artık yoklar ve sökülün yerleri beyaz boyalı olarak sanki geçmişin unutmaya çalışıyor. Tiflis'te hemen her yeni uygulamada özellikle "yıkın geçmiş" silinmeye çalış-

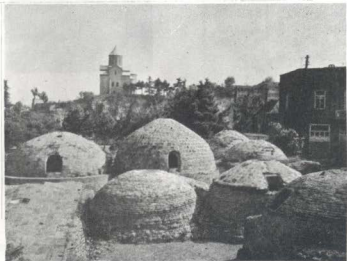
ılırken buna karşın uzak geçmiş neredeyse tüm özelliklerine korumaya çalışılıyor.

Aslında sosyalist dönemde de özenle yaşatıldığı ve yıkılmadan gözetildiği belli olan 18. ve 19. yüzyıla ait taş ve ahşap yapılar, son yıllardaki ekonomik dar boğaza karşın yine de özenle restore ediliyor, temizleniyor, boyanıyorlar. Bunlar arasında, kentin şimdi merkezinde kalan, ama 16. yüzyıla dek dış surlarını oluşturan yüksek kale duvarlarının üzerindeki ya da bitişindeki geleneksel ahşap yapılar ise oldukça iyi durumdadır ve otel, lokanta vb amaçlarla da kullanılıyorlar. Kura Nehri'nin her iki kıyısındaki yamaçlarda yer alan ve çoğu kayalar üzerine oturan benzer sivil mimarlık örnekleri de Tiflis'in uygarlık bir-

kimini 21. yüzyıla da taşımaya niyetli görünüyorlar.

Sözün kısası Tiflis, tarihsel bir başkent olmanın hemen tüm özelliklerini taşıyor. Hele Kura'yı öylesine yürekten ve sevgiyle kucaklıyor ki 1,5 milyon kişilik bir kentin tam ortasından geçmesine karşın, bu barış ırmağının en azından hep "bakıl tutulabilecek" temizlikte kalması ve Hazar'a doğru yine aynı güzellikte akıp gitmesi için elinden geleni yapıyor.

* Oktay Ekinci'nin, 16 Kasım 1995 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan yazısından kısaltılarak alınmıştır.

Eski hamamların kubbeleri ve uzakta Metekhi Katedrali.

Kafkas Evi'nden üç kitap...

Fahrettin ÇİLOĞLU

Ekim 1994'te Tüm Gürcüler Dünya Kongresi'ne katılmak üzere gittiğimiz Tiflis'te Kafkas Evi'nin de konuğu olmuş ve uzun bir söyleşi yapmıştık. Bu söyleşiyi *çveneburi*'nin Ocak-Şubat 1995 tarihli 13. sayısında yayımlamıştık. Burada bize, Kafkas Evi'nin yayımladığı *ადიგელა ფოლკლორი* (Adige Folkloru) adlı bir kitap armağan edilmişti. Türkolog Lia Claidze aynı seriden iki kitap daha gönderince, Kafkas Evi'nin Kafkasya halklarının kültürünü tanıtmaya yönelik bu çalışmalarını *çveneburi*'de tanıtmak istedik. Bu üç çalışmayı tanıtmaya geçmeden önce, elimize yeni geçen iki yeni kitabın adını da hemen verelim: *უბიხ ფოლკლორი* (Ubi Folkloru) ve *ქარაჯულ ფოლკლორი* (Karaçay - Balkar Folkloru).

1991 yılında basılan Adige Folkloru 64 sayıdan oluşan bir kitap. Gürcüce ve Rusça olarak yayımlanan kitapta, bu küçük kitapçığın 12 ciltlik "Kuzey Kafkasya Halkları Folkloru Antolojisi"nin habercisi olduğu belirtilmiş. Bu çalışmada, Kuzey Kafkasya'nın en eski halklarından Adigelerin sözlü edebiyatından örnekler yer verilmiş.

Adigeler, bugün Adige, Kabartay ve Çerkes olarak adlandırılan halklardan oluşuyor. Herodotes, Strabon gibi antik dönem yazarları Adigelerin atalarını Sindler, Meotlar, Kerketeyler olarak tanıtıyorlardı. 5-12. yüzyıl Gürcü kaynaklarında ise Adigeler, Cıkler, Kaşaglar olarak geçer. Adigeler, Sovyet

Devrimi'nden önce Çerkesler olarak biliniyordu. Çerkes terimi, 19. yüzyılda Kafkasya savaşlarında Türkiye'ye göç etmek zorunda kalanları, bu arada Yakındoğu'ya yerleşenleri ve Avrupa'ya gidenleri adlandırmak için kullanıldı. Sovyetler Birliği sınırları içinde kalan bazı ülkelerde ve başka ülkelerde Adigeler bugün de Çerkes olarak adlandırılıyor.

Adigeler, eski dönemlerden 18. yüzyıla kadar bir etnik grup oluşturuyorlardı. Kabartaylar, Besneleyler, Bieduğlar, Temirgoylar, Şapsıglar, Abazehler, Natubaylar gibi boylar Kafkasya'da ve yabancı ülkelerde özelliklerini günümüze kadar korumuştur. Bugün Adigelerin iki edebiyat dili vardır: Kabartay-Çerkes dili ve Adige dili. İlk dil Kabartay-Balkar ve Karaçay-Çerkes özerk cumhuriyetlerinde, ikincisi Adige özerk bölgesinde kullanılmaktadır.

Adigeler tarih boyunca, eğer erken dönem Sind devletini saymazsak, merkezi bir devlet kuramamışlardır. Buna karşın Adige etnik topluluklarının sürekli bir kültürel birliği var olmuştur. Üstelik Adigeler, kültürel birliği olan eski halklardan biri sayılır. Dildeki ortak terimler de bunun bir göstergesidir; Adige-Adiga (bütün Adige [Çerkes] halklarının ortak adı), Adigabze (Adige dili), Adige habze (Adige gelenek ve görenekleri), Adige oriata (Adige sözlü edebiyatı).

Adige folkloru, başka halklarda olduğu gibi, halk yaşamının bir aynası kabul edilir. Halkın yalnızca toplumsal sü-

ადიგური
ფოლკლორი
АДЫГСКИЙ
ФОЛЬКЛОР

Adige Folkloru

reclerine isak tutmakla kalmaz, toplum yaşa-
minın kapalı kalmış yanlarını da gösterir, hal-
kın tarihini, halk felsefesini, halk sosyolojisi-
ni, halk pedagojisini yansıtır. Adige folklorun-
da, halk yaratıcılığının bütün yönlerini gör-
mek mümkündür: İş şarkıları, masallar, des-
tanlar, halk hikâyeleri, bilmeçeler, efsaneler...

Adige folklorunda "mîr"lerin ve "Nartlar"ın
kahramanlık destanının özel bir yeri vardır.
Nartların destansı devine ilişkin anlatılanlar,
Abhazlar, Abazalar, Osetler, Vaynahlar gibi
birçok Kafkas halkı ve tarihsel olarak bu
halklarla ilişkisi bulunan Svanlar, Rucveller,
Hevsurlar gibi Kavveli boylar için ortak özel-
likler taşıır.

Adige Folkloru adlı kitapta 21 parça yer alı-
yor. Bunların bazılarının adları şöyle: "Eski
Adige Şarkısı", "Yenilmez Nartlar Şarkısı",
"Gelin Duası", "Ave Şarkısı", "Ata Biniyor Be-
nim Oğlum", "Adiip", "Adiuh"...

Tiflis'te 1995 yılında basılan Ublıh Folkloru
94 sayfadaki oluşuyor. Kitabın iç kapığının
başında "Kafkas Halkları Folkloru" üste başlığı
yer alıyor. Aynı üste başlık, Karaçay-Balkar
Folkloru adlı kitapta da var. Bilindiği gibi
Ublıhlar ya da Vubıhlar, Abhaz-Adige boyları-
ndan biri. 1864'e kadar Ublıhlar Kuzeybatı
Kafkasya'da Karadeniz kıyılarında, Kafkas-
ların güney ve batı eteklerinde yaşıyorlardı.
Tarihte devlet kuramamış olan Ublıhlar, ataer-
kil-feodal bir topluluk olarak bilinir. Ublıhların
nüfusu 40 bin dolayındaydı. 19. yüzyılda Kaf-
kas savaşları sırasında Ublıhlar, Ruslar tarafın-
dan Kafkasya haritasından silindiler. Mart
1864'te Ublıh topraklarına giren Rus orduları,

УБЫХСКИЙ
ФОЛКЛОР

УБЫХСКИЙ
ФОЛКЛОР

Ublıh Folkloru

25 Mart'ta ülkenin merkezi olan Saşçı'yı (Soçi)
ele geçirdiler. Ublıhlar Türkiye'ye göç etmek
zorunda bırakıldılar ve son göç 21 Mayıs
1864'te gerçekleşti. Ublıhların bu trajedisi,
Bagrat Şinkuba'nın *Son Ublıh* (1990) adlı kiti-
bında oldukça çarpıcı biçimde anlatılır. Ancak
Ublıhların trajedisi, geldikleri yerde de sürdü.
Marmara Bölgesi'nin güney kesimine yerleşen
Ublıhlar, zamanla dillerini de yitirdiler.

Gürcüstan Kültürel İlişkiler Merkezi Kafkas Evi

Lia ÇLAIDZE

Gürcüstan Kültürel İlişkiler Merkezi Kafkas Evi, kültürel ve bilimsel araştırmalar yapan,
haberleşmeyi sağlayan ve barış için çaba sarf eden bir kuruluştur. Kafkas Evi, 1979 yılında
ortaya çıkan "Tercüme ve Edebi İlişkiler Başkanlığı"nın temelleri üzerinde 1990 yılında ku-
ruldu. Merkezde, Kafkasya, Avrupa, Slav ve Doğu dilleri ve kültürleri konularında 40'tan
çok uzman kişi çalışmaktadır. Kafkas Evi, şu konularda etkinlik göstermektedir: 1) Kafkasya
Bölümü (Adige, Karaçay-Balkar, Çeçen-İnguş, Oset, Dağıstan, Gürcü, Ermeni, Azeri dilleri
okulları). 2) Rusya Bölümü. 3) Avrupa-Amerika Bölümü. 4) Doğu Bölümü. 5) Kültür, Siyaset
ve Ekoloji Bölümü. 6) Enformasyon - Bibliyografya Bölümü. 7) Puşkin Hatıra Müzesi - Smir-
nov'ların Eşi Müzesi. 8) Kafkas Salonu (Kafkasya ressamlarının yapıtlarının ve Kafkasya et-
nografik eşyalarının daimi sergisi ve satışı). 9) "Kafkasya Evi" Yayınevi.

Merkez, Gürcüstan ile Kafkasya'nın kültürel miraslarının ve doğalarının korunmasını
amacıyor. Gürcüstan ile Kafkasya'da barış ve demokrasi için gerekli olan ruhsal ve entelekt-
üel ortamının yaratılması, bu bölgelerin ekolojik güvenliğinin sağlanması da Kafkas Evi'nin

Karaçay - Balkar Folkloru

1970'lerde yalnızca yaklaşık 20 kişinin Ubihça konuştuğu biliniyor: Ancak bunların hemen hepsi yaşlı insanlardı. Fransız filolog Georges Dumezil, yitip gülmekte olan bu dille ilgilenmeye başladı. Bu süreçte, Manyas'ın Hacıosman'ın köyünde yaşayan ve sonradan Ubihçaya konuşan son kişi olarak tanınan Tefvik Esenç (1900/1906-1992) ile tanıştı. Dumezil, Tefvik Esenç'le büyük ölçüde yararlanarak, 1975'te *Le Verbe d'Ubykh: Etudes descriptives et com-*

peratives (Ubih Dili: Betimlemeli ve Karşılaştırmalı Araştırmalar) adlı kitabı yazdı. Dumezil, yıllar önce *Contes et legendes des Ubykhs* (1957; Ubihların Masal ve Efsaneleri) adlı kitabı kaleme almıştı. Yitip giden Ubihlardan geriye kalankırdan biri de, İsmet Arasan'ın çektiği *Son Sesler* (1987) adlı belgeseldir.

Gürcüce ve Rusça olarak yayımlanan Ubih Folkloru'nun önsözünü, Kafkas Evi direktörü yazar, Alman dili ve edebiyatı uzmanı Naira Gelişvili yazmış. Daha sonra, Ubihları ve folklorunu tanıtan yaklaşık dokuz sayfalık bir, değerlendirme yazısı yer alıyor. Bu değerlendirme yazısı ise Rusudan Çanaşıa tarafından kaleme alınmış. Kitapta 11 parça yer alıyor. Masal ve efsanelerden oluşan bu metinler, Dumezil gibi araştırmacılar tarafından Tefvik Esenç, Hüseyin Kozan, İlyas İloskan, Ali Bilalşi'den derlenmiş. Kitapta yer alan bazı parçaların adları şöyle: "Kadın Aklı", "Yaşlı Adam ve Dev", "Aydemir Han", "Köylünün Oğlu"...

Üçüncü kitap Karaçay-Balkar Folkloru da 1995'te Tiflis'te basılmış. Kitabın hazırlanmasına Türkolog Lia Çlaidze öncülük etmiş ve Gürcüce çevirileri yapmış. Kitap 88 sayfadan oluşuyor. Üç sayfalık önsöz de gene Lia Çlaidze tarafından kaleme alınmış. Çlaidze, Karaçaylar ile Balkarların etnik olarak aynı halk olduğunu, aynı dili konuştuklarını belirtiyor. Bu iki halk çok eskilerde Kafkaslar'ın orta kesimindeki kuzey eteklerine yerleşmişler. Bugün siyasi ve yönetsel açıdan ikiye ayrılan bu iki halktan Karaçaylar Karaçay-Çerkes özerk cumhuriyetinde, Balkarlar Kabartay-Balkar özerk cumhuriyetinde yaşıyorlar. Karaçayların

amaçları arasında yer alıyor. Kafkas Evi, Gürcüstan'ın komşu ülkeleriyle kültürel ilişkiler kurup bu ilişkileri kalıcı hale getirmeyi hedefleri arasına almıştır. Gürcüstan'da yaşayan azınlıkların cumhuriyetin kültürel hayatına katmayı hedefliyor. Merkez, Kafkasya halklarının çağdaş tarihini, siyasal düşüncesini, etnik çatışmaların nedenlerini araştırmayı, Kafkasya konusunda ilgilileri bilgilendirmeyi amaç edinmiştir. Kafkas Evi'nde, Kafkasya halklarının geleneksel ve çağdaş sanatlarının geliştirilmesi ve tanıtılması amacıyla "Kafkasya Ressamlar Birliği" kurulmuştur. Kısa "Kafkasya Sözlüğü" ve "Kafkasya Ansiklopedisi" hazırlayan Kafkas Evi, yakın gelecekte Kafkasya Haberleşme Merkezi'ni kuracaktır. Merkez tarafından derlenmiş ve çevirileri yapılmış on iki ciltlik "Kafkasya Halk Edebiyatı" yayımlanmayı bekliyor. Bu hacimli yapıtın her cildi, özgün dilde, Gürcüce ve Rusça olmak üzere üç dilde hazırlanmıştır. Yapıtı ayrıca geniş bir açıklamalar bölümü eklenmiştir.

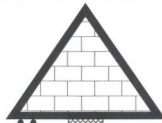
Kafkas Evi'nde öğrencilere profesörler tarafından Abhazca, Çeçence, Adigece ve Dağıstan dilleri, Ermenice ve Türkçe öğreilmektedir. Bu diller için ders kitapları yazımına başlanmıştır. Puşkin Hatıra Müzesi'nin de bulunduğu Kafkas Evi, Rusya-Gürcüstan arasındaki kültürel ilişkileri pekiştirmeyi de amaç edinmiştir. Merkezin çalışmalarının ana hedeflerinden biri, edebî ve bilimsel yapıtların çevrilmesidir. Merkezin çalışmalarları arasında çocuk haklarının tanıtılması ve çocuklara çevre eğitimi verilmesi de yer almaktadır. Merkeзде, doğanın ve hayvanların korunmasına yönelik olarak "Maugli" adlı çocuk kulübü kurulmuştur. Kulüp, çocuklara doğu ve hayvan sevgisi aşılamayı, dünya yazarlarından öykü ve şiir çevirileri yayımlamayı amaç edinmiştir.

ve Balkarların etnik kökenine ilişkin farklı görüşler ileri sürülüyor. Bir görüşe göre Dağlı Halklardan olan Karaçaylar ve Balkarlar, 15. yüzyılda Alanlarla ve sonraları Türk boylarından Bulgarlarla, 11. yüzyılda da Kıpçaklarla karıştılar. Bir başka görüşe göre Alanların arasında Türk boyları vardı ve Karaçay-Balkarlar bu boylardan gelir. Karaçay-Balkar dili, Türk dillerinden biridir ve Kıpçak lehçesine bağlıdır. Karaçayların ve Balkarların Sovyet Devriminden sonra oluşturulan yazı dilinden önce yazılı edebiyatları yoktu. Karaçay-Balkar folkloru yalnızca Türk diliyle oluşmuştur. Ancak bu folklorun diğer Türk dilleriyle oluşmuş olan herhangi bir folklorla yakınlığı olmadığı söylenebilir. Karaçay-Balkar folkloru, hem içerik hem de biçim açısından Kafkas folklorunun bir parçasıdır. Karaçay-Balkar folkloru içinde Kuzey Kafkas halklarının yanı sıra Kartveli okurlara tanıdık gelen motifler bulmak da mümkün. Karaçay-Balkarlarda şiirlerin okunmadığı sofralara neredeyse rastlanmaz. Düşünlerde gelin ve damadın kutsandığına çok sık rastlanır Şerefe ya da sağlığa

içildiğinde, Tanrıyı anmak için eski Türk dilindeki "Teiri" sözcüğü kullanılır. Bu tür gelenekleri dile getiren folklorik öğeler de doğal olarak İslam öncesi dönemi yansıtır.

Geçen yüzyılın altmış ve yetmişli yıllarında Kafkasya'da bir trajedi yaşandı. Rus yayılması sırasında binlerce Müslüman Kafkasya'daki topraklarından kovuldu ve Osmanlı ülkesine göç etmek zorunda bırakıldı. Bu trajedi, bir "Muhacir folkloru" dönemine yol açtı. Karaçay-Balkarların "İstanbul'a Gidenlere Şarkı"sı, bu acıklı hikâyeyi yansıtır. Karaçay-Balkar folklorundan bir kesit veren Karaçay-Balkar Folkloru'nda, şarkılar, masallardan vb. oluşan 21 parça yer alıyor. Bunlardan bazılarının adları şöyle: "Apsati" (Av tanrısı), "Şerefe", "Ne Daha Güçlüdür?", "Beyaz Kuzu", "Kim Daha Büyüktür?"...

"Gidenler İstanbul'a gitti
Acıya burada kalanlar dayandı!
O zaman geldi başımıza gelenler!
Boyunlar kızıl renge boyandı."
İşte böyle başlıyor "İstanbul'a Gidenlere Şarkı" ve devam ediyor...

ÜN PA
ÜNYE PARKE
KERESTECİLİK SANAYİ
VE TİCARET LTD. ŞTİ.

ÜNYE PARKE KERESTECİLİK SANAYİ VE TİCARET LIMITED ŞİRKETİ

- * FIRINLI KAYIN
- * PARKE
- * SÜPÜRGELİK

- * MARLEY
- * ZİFT
- * CİLA

Fabrika Satış Mağazası:

Alemdağ Cad. Çayırönü Mevkii No: 60 Y. Dudullu / İST. Tel: (0216) 420 39 80

Fab. ÜNYE Tel: (0452) 312 16 63 - 323 10 82 - 323 39 77 Fax: 323 55 43

KUYARSİT

İç ve Dış Cephe Kaplaması

KULLANILDIĞI ALAN

Dış Cephe	İnce sıva, Brüt beton ve beton panolar
İç Mekan	İnce sıva, alçı ve beton panolar
	Ahşap ve mamulleri separatörler
	Genelde su emebilen ve alkali olmayan tüm yüzeylerde

N İ T E L İ K L E R İ

- Ultraviyole ışınlarından dolayı solmaz
- Ateşe dayanıklıdır
- Su geçirmez
- Yıkılabilir
- Nefes alma özelliğine sahiptir
- Her iklim koşuluna fevkalade dayanıklıdır
- Küf oluşturmaz
- Esnektir, Sıva alt yüzeyindeki çatlakların, yüzeye yayılmasını önler

Her zaman, doğal

KUYARSİT

İç ve Dış Cephe Kaplaması

*Uygundur,
Sağlamdır, Güzeldir...*

KÜPÇÜLER MAH. KARA SK. NO: 3 ADAPAZARI

FABRIKA TEL : (0264) 273 57 42

İSTANBUL TEL: (0216) 389 20 13 FAX: (0216) 389 51 56

Kocaeli'nin Gürcü köyleri

Fahrettin ÇILOĞLU

Türkiye'de Gürcü köyleri üzerine bir değerlendirme yapılmamıştır. Belki, Doktor İsmet-zade Mehmed Arif'in *Gürcü Köyleri* adlı kitabında adı geçen Samsun'un birkaç köyünü ve Magnarella'nın üzerine bir kitap yazdığı İne-gölün Hayriye köyünü bu saptamanın dışın-da tutabiliriz. Türkçe kitap okuruna yönelik olarak ilk kez, Fahrettin Çiloğlu'nun *Gürcülerin Tarifi* adlı kitabının "Türkiye Gürcüleri" bölümünde: Türkiye'deki Gürcü köylerinin bir listesi verilmişti. Ancak bu liste, yazarın kendi çalışmasının ya da araştırmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmış değildir. Dipnotta da belirtildiği gibi, Peter Alford Andrews'un *Ethnic Groups in the Republic of Turkey* adlı çalışmasından alınmıştır. Bu kitaptaki liste büyük ölçüde elistik ve yanlış olmasına, bazı köy adla-

rının değişmiş olmasına karşın, başka bir çalışma bulunmamasından ya da yapılamamasından dolayı yayımlanmıştır.

Selçuk Akın'ın Kocaeli ilinde yaptığı bir çalışma, *Gürcülerin Tarifi*nde yayımlanan listeye bir katkı olarak değerlendirilebilir. Kitapta merkez ilçeye bağlı Gürcü nüfuslu dört yerleşme yeri verilirken (Hikmetiye, Balaban, Maşukiye ve Nusretiye), Akın'ın çalışmasında bu sayı 10'a çıkıyor. Ancak Akın'ın listesinde, 1990 sayımına göre nüfusu 4 451 olan Maşukiye yer almamıştır. Kandira ve Karamürsel ilçelerindeki Gürcü nüfuslu köyler, her iki listede de aynı biçimde saptanmıştır. İki liste karşılaştırıldığında, özellikle Gölcük ilçesi dikkat çekicidir. Kitapta Gölcük ilçesine bağlı beş köyün adı verilmiştir. Bu köyler Hamidi-

Kocaeli ilinin Gürcü nüfuslu köyleri (1)

Nüfus (1990)

Merkez ilçe (İzmit)

A:		
Balaban*	(köy)	= Gürcü + başkaları.....857
Çubuklubâlâ	"	= Gürcü 160
Eşmeahmediye*	"	= Gürcü + başkaları.....208
Havuzlubahçe* (Bahçecik belediyesine bağlı mezra)		= Gürcü + başkaları
Nusretiye*	(köy)	= Gürcü + başkaları.....718
Şirinsullhiye*	"	= Gürcü + başkaları.....904

B:

Bahçecik	(belediye)	= Gürcü + başkaları 8 648
Derince	"	= Gürcü + başkaları
Hikmetiye (Büyükderbent)	"	= Gürcü + başkaları.....3 565
Yeniköy	"	= Gürcü + başkaları.....3 140

Kandira ilçesi		
Beylerbeyi (Kıranlar)	(köy)	= Gürcü + başkaları.....776

Karamürsel ilçesi

Nusretiye*	(köy)	= Gürcü + başkaları.....136
------------	-------	-----------------------------

Gölcük ilçesi

A:		
Ahmediye (Ayvazpınar köyüne bağlı mezra)		= Gürcü

ve, Hisareyn, İhsaniye, Nimetiye ve Şevketiye'dir. Selçuk Akın ise, Gölcük ilçesindeki Gürcü nüfuslu köylerin sayısını 17 olarak vermektedir.

Selçuk Akın'ın yaptığı türde çalışmaların,

Türkiye'deki Gürcüler üzerine yapılan ve yapılacak çalışmaları önemli katkılar sağlayacağı açık. Recep Zengin'in bu sayıda yer alan Siretiye (Siyretiye) köyünü tanıtmaya yönelik yazısı da bu kapsamda değerlendirilebilir

Ferhadiye*	(köy)	= Gürcü + başkaları 398
İlhamiye (Bozçalı)	"	= Gürcü.....773
İhsaneyn (Tsotshoba)	"	= Gürcü.....2 398
İkadiye (Alimezar)	"	= Gürcü.....171
İrşadiye (Beylik)	"	= Gürcü 304
Lütfiye* (Beyoğlu)	"	= Gürcü + başkaları.....373
Nimetiye* (Mevkiye)	"	= Gürcü + başkaları.....273
Mamuriye (Murkiveti)	"	= Gürcü.....179
Niizhetiye (Murguli)	"	= Gürcü + başkaları.....630
Siyretiye (Kurabiçki)	"	= Gürcü.....233
Şevketiye (Saçmalı)	"	= Gürcü.....132
Ümmiye (Biçki)	"	= Gürcü + başkaları.....2 016

B:

Hisarey (Asarköy)	(belediye)	= Gürcü + başkaları 2 398
İhsaniye (Tatarköy, Saniye)	"	= Gürcü + başkaları.....9 186
Şirinköy (Damlar)	(köy)	= Gürcü + başkaları.....2 016
Ulaşlı	(belediye)	= Gürcü + başkaları.....2 630

(1) Bu liste Selçuk AKIN tarafından hazırlanmıştır.

A : Gürcüler tarafından kurulmuş yerleşim yerleri.

B : Gürcüler tarafından kurulmamış, fakat çoğunluğu teşkil etmemekle birlikte Gürcülerin de yaşadığı köyler.

* Son 25 yılda kurılmaya başlamış Gürcü köyleri

çveneburi'den Çağrı !..

çveneburi dergisi, Türkiye'deki Gürcülerin yaşadığı köyleri tanıtan yazılara yer verecektir. Bunu gerçekleştirmek için siz değerli çveneburi okurlarından katkı beklemektedir. Köyünüzün tarihini, eğer göç yoluyla gelinmişse nasıl ve ne zaman göç edildiğini, nüfusunu, yaşam biçimini, gelenek ve görenekleri, Gürcüce konuşulup konuşulmadığını, doğum, nişan ve düğün âdetlerini, varsa geleneksel şenlikleri, hâlâ anlatılmakta olan masal ve hikâyeleri, gerçek yaşamdan ilginç olayları vs. bize yazıp gönderiniz. Köyünüzün fotoğraflarını ve köyde yaşayan kişilerle ilgili ilginç fotoğrafları da yazınıza ekleyiniz. Yazınızı hazırlarken 14. sayıda yer alan Maçaheli köylerine ilişkin yazıdan yararlanabilirsiniz. Bu çalışmaya yapacağınız katkılardan dolayı çveneburi dergisi adına şimdiden teşekkür ediyoruz.

Gölcükte bir Gürcü köyü: Siretiye

Recep ZENGİN

"93 Harbi" olarak bilinen Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Batum yöresinden göç eden Gürcülerden bir kısmı, Karadeniz kıyısı boyunca Giresun, Ordu, Samsun, Sinop, Adapazarı, İzmit'i kendilerine yurt edinirken, bizim köylülerin ataları da Gölcük ilçesine gelirler. Ancak o tarihlerdeki coğrafi durum bugünkünden çok farklıdır. Deniz kıyıları bataklık, yüksek yerler ise ormanlıktır. Bataklık çevresinde sığmaya yakalanan atalarımız bu kez daha yukarılara, deniz seviyesinden 100-150 metre yükseklikte bulunan orman içlerine doğru çıkarlar ve bugün Siretiye denen köye yerleşirler. Her aile, kendisine yetecek kadar ormanlık araziyi açıp evler kurar, tarlalar oluşturur... Bizim köyün tarihi de böylece başlar.

Cumhuriyet dönemine kadar Murgul olarak anılan (bu adı Artvin'in Murgul ilçesinden alır) köyümüzün adı, daha sonra çevredeki hütün köylerle birlikte değiştirilir. Bir köy için ne anlama geldiği belli olmayan Siretiye denir. ● zı r mından beri köyümüzün adı Siretiye olmasına rağmen, "nerelisin?" sorusuna biz "Murgulluyum" diye cevap veririz. Siretiyeli olduğumuzu ikinci planda söyleriz. Köy halkının tamamı Gürcülerden oluşur, başka topluluklara mensup kimse yoktur. Son zamanlarda, evliliklerden dolayı yalnızca gelinlerimiz dışarıdan gelmiştir. Fakat onlar da en çok altı ay içinde, halis Gürcülerden daha Gürcü oluveriyorlar. Eskiden düğün, nişan, enişte daveti, kına gecesi ve buna benzer törenlerimiz çok gökçemli olurdu. Değişen hayat şartlarıyla birlikte, bu tür törenlerimiz biraz değişikliğe uğradıysa da yine eskisini aratmayacak şekilde varlığını sürdürmektedir. Mesela düğünlerimiz eskiden üç gün sürerken şimdi bir günde biter. Fakat düğün şekli 150 yıl önce nasıl idiye yine aynıdır. Ancak "başörtü çözüme" geleneği ortadan kalkmıştır. Bu geleneğe göre, istediği kızı almayan genç, bir yolunu bulup gözkoymdu-

Batum'dan beri yaşatılan geleneksel yapılardan biri deseren. Hemen hemen her evin yanında bulunan bu serenler kuşluk kiler görevini yaparlar.

ğu kızın baş örtüsünü açar ya da çözerdi "Namusu kirletilmiş" sayıldığı için kızı başka kimse almazdı. Başörtüsü açılan kız da genellikle o gençle evlenmek zorunda kalırdı. Öte yandan düğünler eskiden evlerde yapılırken, artık düğün salonlarında yapılır oldu. Eskiden düğünlerde yemek virilirdi, artık pasta ve kolayla geçiştiriliyor.

İmce dediğimiz yardımlaşma, tüm varlığıyla halen devam ediyor köyümüzde. Özellikle köye sulama suyu getirirken, mısır kırma-ayıklama, buğday biçme, mısır çapalama gibi işlerde yoğunlukla görülür. Ayrıca evlenecek kızın çeyizini hazırlamada da imcecinin yapıldığı görülür. Bu türden örnekler, Batum'dayken varolan gelenek, görenek ve törelerimizin, bir Gürcü köyü olan Siretiye'de bugün de benzer biçimde sürdüğünü göstermektedir.

Siretiye köyünde herkes meslek sahibidir ve ekonomik durumu iyi olmayan kimse yok gibidir. Daha çok fabrikalarda çalışan köylülerin yanı sıra serbest meslek alanında iş tutanlar da az değildir. Eskilerde ilkokuldan sonra

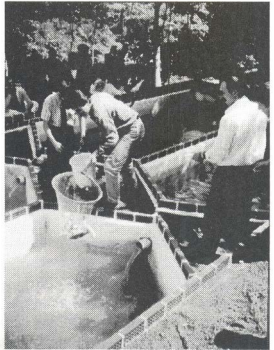
At, hem yük taşımacılığında, hem yarışlarda, hem de binek hayvanı olarak kullanılmaktadır

erkek çocuklar Gölcük'te çıraklığa verilir, askerlikten sonra da kendileri iş kurarlardı. Şimdilerde okumaya daha çok önem veriliyor ve liseyi bitirmeden meslek edinenlerin sayısı giderek azalıyor. Lise bittikten sonra da yükse-köğrenime giremeyenler askerlikten sonra kendisine uygun bir işte çalışmaya başlıyor. Emekli olanlar ise köyde hobi türünden bağ-bahçe işleriyle uğraşıyor. Önceleri tütün-cülkle geçinen köyümüz, toprakların veriminin düşmesi üzerine mısır ve buğday ekimine yönelmiş, ardından da sanayi alanındaki iş kollarına bir geçiş olmuş. Eski arazilerin boş kalmasını istemeyenler tarlasını traktörle sürdürüp reneberliği de devam ettiriyorlar. Turuncgiller dışında her tür meyvenin yetiştiği köyümüzde, piyasaya yönelik olmaktan çok evde tüketilmek üzere meyve yetiştirilir. Kışın uzun gecelerdeki sohbetlerde misafirlere ikram edilecek meyveler arasında elma, armut, fındık, kestane baş sırayı alır.

Köyümüzde bir cami ve bir ilkokul bulunmakta, ama ilkokul şu anda kullanılmamaktadır. Öğrenci sayısının az olmasından dolayı tüm köylerin çocuklarına, servisle toplanıp merkez bir köydeki tek okulda öğretim verilmektedir. Bu nedenle eski ilkokul binası şu anda boş bulunmaktadır. Köyümüzün Güzelleştirme Derneği adı altında bir derneği vardır. 80 üyeli bu dernek köyümüzün altyapısıyla ve çevre düzenlenmesiyle ilgilenmekte, bunun yanı sıra muhtarlığın yapması gereken işlere yardımcı olmaktadır. En önemli yanı ise, yılda bir kez yapılan genel kurul sırasında tüm köylüleri bir araya toplamaya vesile olmaktadır.

Şiretiye'de parasız olarak kullandığımız kendi suyumuz var. Elektrikçi ve asfalt yolu bulunan köyümüz Gölcük'e yalnızca 7-8 km

uzaklıktadır. Köyümüzde ayrıca geçen yıl kurulan bir alabalık üretime çiftliği bulunmaktadır. Nüfusu 400'e yakın olan köyümüzde 150'yi aşkın seğmen var. Köyümüzde anadil Gürcücedir. Herkes Gürcüce konuşur, ama yeni kuşak Gürcüceyi daha az kullanıyor. Bununla birlikte köyümüzde Gürcüce bilmeyen yoktur. ●Örneğin yöredeki diğer Gürcü köylerinin tümünde Gürcüce konuşulmuyor ya da bilinmiyor. Gürcülerin sıcakkanlı, cana yakın tavırları yöredeki başka topluluktan köylülerin ilgisini çektiğinden, onların gelenek ve görenekleri de bizimkine benzerdir. Bizim gibi düğün yapmaları, bizim gibi eğlenmeleri dikkat çekicidir. Gürcü köylerinde ne varsa, diğer köylerde de o var denebilir. Bunların nedenlerinden biri de akrabalık bağlarının oluşmuş olmasıdır. Neredeyse evliliklerin yapılmadığı köy yoktur. Her köyden gelinlerimiz vardır ya da o köylere kızlarımız gelin olarak gitmiştir. Evlilik yoluyla kurulan akrabalık zamanla kültürel etkilenmeye de yol açmıştır. Gürcü olmayıp bize gelin gelenler, kısa sürede Gürcüceyi öğrendikleri gibi, bizden gelin gidenler de, gelin gittiği aileye Gürcüce öğretilir. Köyümüz ve çevresinin, gerçek anlamda bir mozaik oluşturduğu söylenebilir.

Geçen yıl kurulan alabalık tesisi özellikle yaz mevsiminde köye olan akını dahada artırdı. Tesis, köylülerden çok dışarıdan gelenlere hizmet veriyor.

Gürcüce Derlemeler

DUALAR

Derleyen: **Muammer YAMAN**

1) მუცელი ტავილის დუ

იაგუ. თაბუ
შვა სიკუ. ჯა სიკუ
ნუ დუხარ ჭვასტენ
გუბარე ქარსავეს.

2) სურდის დუ

სურდუქ სურდუქ შევბორდიკი
ძალის კედ'იუ გადავკადი
სევ ძალისკეს გავასტუქი
ძალის ცხვირში შევასტუქი.

3) ქარი აღრისინა დუ

წკიბინდა ბუკი დასკებულა
ლშიმე ლშიმე ბკობორკვილი
კიბილ ჯაჯი მეთონა შეუქწილა
ძალი ბეჯხა ბავლში.

4) იანთე დუხა

ელი ელონდან, მელი მელონდან
ზიკა კაკინობდა
წითელი ხოჯა, წითელი ხარკითი
ამუშავებდა
ეს რაელი ეხან იყო
ქოშელი ჩალა იყო
დამწვარი დაღუნებული
მგიდ დღემდან გმატვიდა
მგად დღის უკან შევლებოდა.

(1-2) Kaynak kişi: Saniye Defne
Doğum yeri ve yılı: Kartlı Köyü
(Bıçkıtılık), Hendek-1926.

(3-4) Kaynak kişi: Derlemecinin annesinin
halası (adının yazılmasını istemedi)
Kartlı köyü. Hendek-1915

Beyaz Gül

LİMİTED ŞİRKETİ

GÖZTEPE AYGAZ BAYİİ

FAHRETTİN KERİM GÖKAY CADDESİ NO: 239 / 3 GÖZTEPE / İSTANBUL
TEL: (0216) 363 62 62 - 369 72 72 FAX : 369 47 47

Ben İoseb...

İoseb NADİRADZE

Ben İoseb Nadiradze. Dostlarım bana Soso diyorlar. Küçük bir çocukken haritalardan seyrettiğim İstanbul'a otuz yaşında gelip, haritalardan Gürcüstan'ı seyretmeye başladım.

Sadece haritalardan seyrettiğiniz bir yerde yaşarken "yahancı" oluyorsunuz. Büyük bir denizde şaşkın bir balık gibi. Ve ben o büyük denizde şaşkın bir balık olmadım hiç. Bunu biraz da o sokağı bulmama ve o insanı tanımama borçluyum.

Her şey 1994'ün soğuk ama güneşli bir gününde başladı. İşte o gün, küçücük bir sokakta küçücük bir galeri açıldı. Küçücük dedim ama ne sokak, ne de galeri küçücük değildi. Aksine, yaşamın tüm büyük değerlerini içinde barındıran bir sokak ve bir galeriden bahsediyorum. Kapısından içeri "Merhaba" demek için girdiğim galeriden bir daha çıkmadım, orada kaldım. Neden mi? Cevabı gayet basit. Kim büyük ustaların büyük tablolarındaki figürlere dokunabilir? Kim o tabloların içindeki renkleri dipdiri bir görünüme kavuşturabilir? Faruk Coşkun... Faruk Coşkun (geşşşş), sosyal antropoloji ve: etnoloji mezu-nu. Elli yaşına kadar inandığı değerler ve güzellikler uğruna mücadele etikten ve geçimini sağlamak için çeşitli işlerde çalıştıktan sonra, "sanat"la uğraşmaya karar veriyor. Bir sabah yataktan kalkıyor, gözlerini pencereden geçen bulutlara çeviriyor ve "kararını veriyor;

"Arada bir gökyüzüne bakmalıyım ve sanatla uğraşmalıyım. Çünkü her şey onun içinde güzel."

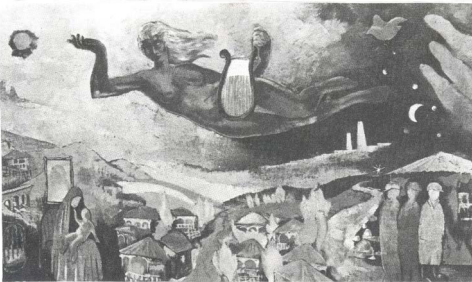
Faruk Coşkun, İstanbul'da yaşayan bir Gürcü. Çok sevdiği bir eşi, biri kız, diğeri erkek iki çocuğu var. Annesi ve tüm diğer dostları da onun için çok önemli. Tabii, bir de Sarraf Ali Sokak...

Bu sokaktaki Galerî Faruk, görmediğim yerlere beni götürür bir gemiydi benim için. Faruk Coşkun da bu geminin kaptanı.

Size söylemek istediğim, lütfen oraya gidin ve sohbet edin Faruk Beyle. . . Burakın rüzgâr sizi bilmediğiniz uzaklıklara götürüp daha önce hiç görmediğiniz güzelliklere ulaşırsın. Yitirdiğiniz hayallerinize yeniden kavuşabilirsiniz orada. Bu yolculuk, günden güne yok olan umutlarınız, hayalleriniz için bir geri dönüş noktası olabilir. Dokunamadığınız güzelliklere, ulaşamadığınız yerlere bir adım daha yaklaşacağınızı göreceksiniz. Faruk Bey, bazen kafasını kaldırıp gökyüzünü seyrediyor. Size de öğretebilir. O iyi bir öğretmendir aynı zamanda. Ben ondan çok şey öğrendim. Bunlara gökyüzüne bakınak da dahil...

Ben bir ressamın. Bilirsiniz sanatçıları anlamak zordur. Faruk Bey zoru başarıyor.

(Türkçe düzenleme: Murat ERŞAİN)

İoseb Soso
Nadiradze'nin
bir resmi

Gürcüstan anıları

Nuri ÇELEBİ

İşadımı İsmail Orhan ile birlikte 1993 yılında İstanbul'dan otomobille yola çıktık. Samsun'da yolumuz sahile indi. Denizin mavisine yansıyan dağların yeşili beni heyecanlandırdı. Bu heyecanım, doğduğum yer olan Giresun'a yaklaştıkça daha da arttı. Giresun'un Kümbet Yaylası'nın festival zamanıydı. Festivale katılmak için Kümbet'e çıktık. Festivalin en belirgin özelliği yaylada koyun eti yemektir. "Kendin pisir kendin ye" kasabında uzun kuyruklar oluşmuştu. Zamanımız sınırlı olduğu için, pismekte olan etten üç kilo kadar vermesini rica ettim. Buna gerekçe olarak, 15 yıl Kümbet Yaylası'na gelerek yaylacılık yaptığımı, ancak bunun üzerinden çok zaman geçtiğini söyledim. Kasap da "Bu adama et yedirelim" dedi ve sıradakilerden izin alarak etimizi verdi. Yediğimiz etin tadı damağımızda, içtiğimiz soğuk suların serinliğiyle Trabzon ve Rize'den geçerek Kemalpaşa'ya ulaştık. Burada otomobilimizi bırakarak Sarp'tan Gürcüstan'a girdik. O tarihte Gürcüstan, iç savaşın acılarını yaşıyordu. Sistem değişmişti, ama savaşın yol açtığı yoksulluğun ve yokluğun içine sürüklenmişti. Büyükbabamın dayısının oğlu Rapiel (Recepali) 1992 tarihinde Türkiye'ye gelmişti. Onunla burada tanışmış, beraber olmuştuk. Ben ve yol arkadaşımı da o zaman Gürcüstan'a davet etmişti. Rapiel Batum'is Kuca 17 adresinde oturuyordu.

Sarp sınır kapısı ile Batum'un arası beş kilometre. Bir taksi bizi beş dolara Batum'a götürdü. Batum'a vardığımızda bir sohbet sırasında beş doların bir kişinin aylık kazancına eşit olduğunu öğrendik. Arkadaşımın otelde kalmakta ısrar etmesine karşın, ben 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında göç eden ailemin Gürcüstan'daki yakınlarının yanında kalmak, onlarla sohbet etmek, nasıl yaşadıklarını ve geleneklerini öğrenmek amacıyla Rapiel Makaradze'lerde kalmak istiyordum. Turist gibi otelde kalıp belli yerleri görmek yerine, dedelerimin göç ettiği yöreleri, dağları, ovaları görmek istiyordum. Şu anki yaşantılarını merak ediyordum. Bunun üzerine Rapiel Maka-

radze'nin kapısını çaldık. Rapiel'in büyük gelini ve onun 15-16 yaşlarındaki görümcesi açtı kapıyı. Rapiel Makaradze hasta olduğu için Rusya'ya gitmiş. Kadının kocası da bir inşaat-ta usta olarak çalışıyormuş. Evde erkek bulunmamasına karşın bizi eve davet ettiler. Kendilerinin Türkiye'den giden ilk misafiriydik. Bundan dolayı oradaki akrabaları ve komşularını da çağırdılar; yedi sekiz kişilik bir grupla birlikte bizi eşi eve gelinceye kadar ağırladılar. Anaokuluna giden çocukları eve gelince, o küçük çocukların çok iyi derecede Gürcüce konuştuklarına tanık oldum ve hayran kaldım. Türkiye'den giderken kadın, erkek ve çocuklar için on-onbeş takım kot pantolon-gömlek türünden giysi götürmüştüm. Hediyelerimizi çocuklardan başlayarak ev halkına ve gelen ziyaretçilere dağıttık. Türkiye'deyken söylemişlerdi; götürdüğümüz giyim eşyalarının, hele kotların orada ne kadar itibar gördüğünü. Bunu bizzat yaşamış oldum. Çok pahali olmayan bu hediyelerin orada çok makbule geçmesi bizi de sevindirdi.

Sabahleyin bizi bu adrese getiren taksiyi tutarak bize katılan üç kişiyle birlikte Batum'a, Kecla'ya, Sonialis köyüne gittim. Bu köy dedem Hacı Mehmetali'nin göç ettiği köydür. Köy bir vadi içinde kurulmuş. Verimli ve çok güzel bir yer. Karşılaştığımız ilk evden biri 60 yaşlarında, diğeri 70 yaşlarında iki kardeş bize soyadlarımızı sordular. Köyde eski Yahya-oğullarından bir ailenin bulunduğunu, diğerlerinin Hacı Mehmetali'nin başkanlığında Türkiye'ye göç ettiklerini söylediler. İlginç bir durumla karşılaşıyoruz burada. Kişiler gitmiş ama mera, tarla, otlak isimleri aynen kalmış. Tarlanın biri "Eyzas kına" (Eyzanın tarlası), ecczacının tarlası anlamına geliyor. Eyzadenen kadın da Çelebi'lerden yol arkadaşım İsmail Orhan'ın annesiydi. İsmail ile arkadaşıştı, ama akrabalık derecemizi o tarla sayesinde öğrendik. Oradakiler ve biz, bu akraba çıkma durumu hayretini yaşadık. Aradan bir saat kadar geçmişti. Bizi yemeğe davet ettiler. Kentten uzakta olmamıza karşın köyler-

de her şey vardı. Sofradaki yemeklerin yarısını bile yiyemedik. Habersiz gitmemize karşın bu kadar çeşit yemeğin sofraya konabilmesi ne lüfâ hayret ediyorum.

Batım'dan Tiflis'e geçiyoruz. Tiflis'te Gamsahurdia yanlıları ile Sevardnadze yanlıları arasındaki çatışmalar yer yer sürüyordu. İberia oteline yerleştik. Silah sesleri otelden de duyuluyor. Saliko adlı birini bulmam için Türkiye'den bir adres vermişlerdi. Saliko'yu bulduk. Saliko'ya on dolar verdik. Arabasının benzinini de doldurduk. Lada marka araba-sıyla bize Tiflis ve çevresini bir güzel gezdirdi. Tiflis'in barajlarını, kent çevreleyen dağla-

nnı, yakın köylerini gezdirdi. Hatta mahallede oyun oynayan çocuklarla bile birlikte olduk. On-onbir yaşlarında bes kızla fotoğraf çekirdim. Bu fotoğraftan kendilerine de birer tane göndereceğimi söyleyince çocuklar çok sevindiler. Gürcistan'a bir daha gelirim size ne getireyim diye sorduğumda, oyuncak istedi-ler.

Tiflis'ten 25 kişilik bir uçakla Batım'a döndük, Rapiel Makaradze Rusya'dan dönmüştü. Arkadaşlarıyla birlikte iki-üç gün daha Batım'da kaldık. Batım, Karadeniz kıyı şeridinin sonunda, Adana Ovası büyüklüğünde verimli düz bir alanın merkezinde tarihi bir yerleşme. Dünyadaki pek çok bitki türünü kentin çevresinde görmek mümkün. Batım büyükçe bir kenti ol-

masına karşın halkı birbirine karşı çok yakın, samimi ve içten. Neredeyse herkesi birbirini tanıyor, birbiriyle ilgileniyor. Gürcistan'ın alı-yapısının eksikleri giderildiğinde, ülkenin turizm geliriyle kalkınması bile mümkün olabilir. Son zamanlarda bazı ilerlemeler kaydedildiğini duyuyoruz. Şimdilik İstanbul'dan Tiflis'e haftada bir gün karşılıklı yapılan uçak seferinin yakın gelecekte daha sıklıkla yapılacağını tahmin edebiliyoruz. İnsanları yaşama bağlı, kültürlü, konuksever, doğası muhteşem bu ülkeyi herkesin gezip görmesini öneriyorum.

İPEKDERİ®
SANAYİ A.Ş.

deride lider...

SHOP - GESCHAEFT
Nuruosmaniye Cad. 63 Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel: (0212) 526 82 03

Gürcü Ana

Büyükelçi Tevfik Okyayuz'a

Tiflis'te
Hakim bir tepede
Heybetli duruyor
Gürcü Ana

Bası dik
Dağlara bakıyor onurlu
Öründen sessiz akan ırmağı süzüyor
Döl var
Bereket var
Dün
Buralarda
Emek yükselirmiş
avuçlarında çocukların
Ask sarkıları söylenirmiş
Sevgi yaşanan bir alışkanlıkmış

Bir gün
Bir şey olmuş
Bozulmuş düzen
Kın nefret kolgezmiş
Savaş başlamış sokaklarda
Çocuklar vurulmuş acımasız
İrmak kan akanmış günlerce
Ölen öldüren farksız
Bir elinde sarap
Ötekinde bir kılıç
oklarını
anlatmış
kalakalmış
Gürcü Ana

Bugün
5 Kasım 95
İlkede söylen var
Bu bir özgürlük

Bir barış şölenidir
Ne yazık gülmüyor
kimsenin yüzü
Yoksulluk kolgeziyor
Yokluk büküntü belini Gürcü'nün
Sanki bir kayamet kopmuş zamansız
Çocuklar sessiz
Kadınlar çaresiz
Erkekler mahcup
elleri boş
yüreklere buruk

Yeter artık
Gelmedi mi günü
Bitesin bu saçma kayamet
Bir sevgi yeşersin yüreklerde
Çocuk sesleri doldursun sokakları
Bolluk olsun yetecek kadar
Bereket olsun
Doysun karnı herkesin
Açlık den olmasın başına kimsenin
Özgürlük yaşansın ölesiye
Bir elinde sarap
Ötekinde bir kılıç
umutsun sen
mutluluksun
erksin
şefkatsin
Gürcü Ana

Bir şafak söktü ufukta Gürcüstan'ın
Kuşkusuz yarınlar güzel olacak

Zeki HAFIZOĞULLARI
9 Kasım 1995, Tiflis

Adres Değişikliği!

Derginiz **çveneburi**'nin yazışma adresi ve faks numarası değişmiştir.
Lütfen yeni adresle ve faks numarasıyla ilişki kurunuz.

YAPI MALZEMELERİ SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.

Cumhuriyet Caddesi No: 54 GÖLCÜK
Tel: (0262) 414 74 79 - 413 20 04 Fax+Tel: 414 23 15

GH MİMARLIK A.Ş.

Meşrutiyet Cad. 35/7 Galatasaray – İstanbul
Tel: (212) 293 15 93 – (212) 293 15 94
Fax: (212) 245 22 81

Gürcü Halk Masalı:

Yoksul Köylü ve Devler

Türkçesi : Fahrettin ÇILOĞLU

Yoksul bir köylü varmış. Günün birinde karısına şöyle demiş:

- Burada hiçbir şey yapmıyorum, başımı alıp gideceğim

Yolunu almış ve gitmiş. Bir eve varmış. Yaşlı biri çıkmış kapıya. Köylü kendisini misafir etmesini istemiş yaşlı adamdan. Yaşlı adam;

- Eğer burada kalırsan, devler seni yer, demiş.

- Böyle yaşamaktansa, beni yesinler daha iyi, demiş köylü ve yatuya kalmış.

Yaşlı adam köylüyü fiçaya saklamış. Dev gelince insan kokusu almış. Yaşlı

adam önce yeminler etmiş, sonra da gerçeği söylemiş ve deve köylüyü yememesi için yalvarmış. Dev söz verince köylü fiçiden çıkmış. Birlikte akşam yemeği yemişler ve uyumuşlar. Ertesi gün dev köylüye;

- Dile benden ne dilersen, demiş.

- Beni sağ bırakmanı, diye cevap vermiş.

- Eğer seni yemek isteseydim, demiş dev, aksanı yiyemez miydim? Söyle ne istersin?

- Beni sağ bırakmanı, demiş köylü yine. Bu durumda dev kendisi karar vermiş ve köylüye günde üç kez süt

veren, haftada bir doğuran, buzağıları da bir haftada gebe kalan ve doğuran bir inek vermiş. Dev ayrıca eklemiş:

- Bir yıl sonra seni ziyaret edeceğim ve sana üç sual soracağım. Eğer cevap verebilirsen, inek ve onun bütün doğurdukları senin olacak. Eğer veremezsen, hepsini geri alacağım.

- Peki, demiş köylü ve ineği alıp gitmiş. İnek doğurdukça doğurmuş ve sonunda bir sürü olmuş. Köylü de zengin biri olarak yaşamaya başlamış. Hizmetçiler tutmuş. Ama, - deve nasıl cevap vereceğim, diye üzülüp duruyormuş.

Günün birinde kapı çalınmış. Köylünün oğlu bakmış dışarı. İki adam gelmiş ve geceyi gecirmek için yalvarmış. Çocuk babasına söylemiş, ama köylü;

- Yarın sabah dev beni yemek için gelecek, onları da yemesine nasıl razı olurum, demiş ve kalmalarını istememiş.

Karısı karşı çıkmış:

- Dev'in onlarla ne alıp veremediği var, misafir edelim.

İki adam kalmış ve birlikte akşam yemeği yemişler. Ama köylü hiçbir şey yememiş. O iki adam söyle demişler:

- Niye ağlıyorsun, ne işe yarar ki bu, takdiri ilahi ve kader

Buna rağmen köylü ağlayıp duruyormuş. Misafirler sabah kalkmış, ellerini yüzlerini yıkayıp ibadet etmişler. Kapıya on iki dev dayanmış ve üç kez seslenmiş:

- Ho-ho-ho-ho!

İki adam içeriden karşılık vermişler:

- He-he-he-he!

- Sabah gönderdiğimiz sinek nerede, diye sormuş devler

- O şimdi denizi geçmiştir, olmuş içeriden gelen cevap.

- O küçük bir deniz olmalı!

- Hiç küçük olur mu, kuzgun yarı-sına kadar bile uçamadı.

- O küçük bir kuzgun olmalı!

- Hiç küçük olur mu, kanatları altı köyü kaplıyordu.

- O altı ev olmalı!

- Hiç ev olur mu, birinin başında eşek anırdı ve sesi ortalarına gitmedi.

- O küçük bir eşek olmalı!

- Hiç küçük olur mu, sağında-solunda altışar değirmen yüklüydü ve tavşana yetiyecek kadar hızlıydı.

- O tavşan yavru olmalı!

- Hiç yavru olur mu, bir karı-koca derisini sabahtan aksama kadar yüzemedi.

Devler korkmuş ve kaçmış. Köylü, ailesiyle birlikte kurtulmuş ve mutlu bir hayat sürmüştü.

Adres Değişikliği!

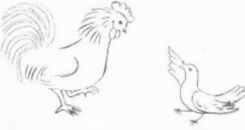
Dergimiz **çveneburi**'nin yazışma adresi ve faks numarası değişmiştir.

Lütfen yeni adresle ve faks numarasıyla ilişki kurunuz.

Gürcü Halk Masalı:

Üveyik

Türkçesi : Fahrettin ÇİLOĞLU

Bir varmış, bir yokmuş, bir üveyik varmış. Üveyik bir ağacın üzerinde yaşamış. Bir gün yavrularına yiyecek bulmak için uzaklara uçmuş. Bu sırada yaramaz bir adam yavruları yuvadan alıp eve götürmüştü. Üveyik geri dönmüş, ama yavrularını görememiştir. Çok üzülürmüş. Yavrularını bulmak için yola koyulmuş. Bir horozla karşılaşmış önce.

- Üveyik, üveyik, nereye uçuyorsun?
- Yavrularımı bulmaya.
- Ben de sana yardım ederim, demiş horoz.

- Çok iyi, diye cevap vermiş üveyik. Az gitmiş, uz gitmişler. Yolda bir çuvaldza rastlamışlar.

- Üveyik, üveyik, nereye uçuyorsun?
- Yavrularımı bulmaya.
- Ben de sana yardım ederim!
- Çok iyi.

Çuvaldız da peşlerine takılmış. Az gitmiş, uz gitmişler. Yolda bir havana rastlamışlar.

- Üveyik, üveyik,

nereye uçuyorsun?

- Yavrularımı bulmaya.
- Ben de sana yardımcı olurum!
- Pekâlâ, demiş üveyik.

Havan da peşlerinden gitmiş. Az gitmiş, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Yolda bir eşeğe rastlamışlar.

- Üveyik, üveyik, nereye uçuyorsun?

- Yavrularımı bulmaya.
- Ben de yardım ederim sana!
- Çok iyi, demiş üveyik.

Eşek de peşlerine takılmış. Gece bir köye varmışlar. Köyü dinlemeye başlamışlar. Evlerden birinden küçük yavruların ağlama seslerini duymuşlar. Tüm o evin çevresinde toplanmış ve savaşa hazırlanmışlar.

Eşek kapının yanına yerleşmiş. Çuvaldız kapı aralığından içeri süzülürmüş. Diğerleri çatıdan içeri girmişler. Horoz söminenin üzerine konmuş. Havan küllerin içine saklanmış. Çuvaldız söminenin önüne yerleşmiş. Üveyik yavrularını kurtarmak için kafesin yanına uçmuş. Bu arada adam uyanmış. Ayığa fırlamış, ateşi tutuşturmak için sömineye gitmiş. Bu sırada havan patlamış ve közler adamın gözlerine dolmuş. Çuvaldız adamın kışına batmış. Horoz yukarıdan ötmüş. Adam korkmuş ve dışarı fırlamış. Burada da

eşek okkalı bir çifte patlamış ve adamın aklını başından almış.

Bütün bunlar olup biterken üveyik kafesi açmış, yavrularını kanatlarına almış ve yuvasına doğru uçurmuş.

Çveneburi'den haberler...

İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği, 5. Kuruluş Yılı'nı Kutladı

İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği, kuruluşunun 5. yıldönümünü yemekli bir etkinlikte kutladı. 18 Kasım 1995 cumartesi akşamı Asya Oteli Restoranı'nda düzenlenen geceye çok sayıda davetli katıldı. Geceye katılan davetliler arasında, Gürcüstan'ın Ankara Büyükelçisi Prof. Dr. Nodar Komahidze, Büyükelçilik Müsteşarı Viktor Çikaidze, Büyükelçilik Basın Ataşesi Ramın Celidze, milletvekili İbrahim Artvinli, İzmit Saraybahçe Belediye Başkan Yardımcısı Ertuğrul Kazancı, "çveneburi Dergisi çevresi" de vardı. İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği, İzmitli Gürcüler tarafından 1990 yılında kurulmuş, özellikle Gürcü halk dansları alanında çalışmalar yapmıştır. Dernek bu çalışmalarının ürününü bu gecede sergiledi. Halk dansları topluluğu, gecenin bir bakıma açılışını yaptı. Sonra birkaç kez daha sahneye çıktı. "Samaia", "Mtiuli", "Parhuli" gibi Gürcü halk danslarını sundu. Bu arada İberya Özkan (Melaşvili) Gürcü halk şarkılarından birkaç parça seslendirdi. İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği, derneğe maddi katkı sağlayan, derneğin çalışmalarına omuz veren, derneğe manevi destek veren Nodar Komahidze'ye, Viktor Çikaidze'ye, Ertuğrul Kazancı'ya, İbrahim Artvinli'ye, İberya Özkan'a ve Osman Ertuğ'a birer plaket verdi.

Çveneburi Gecesi

Yayın hayatının üçüncü yılını geride bırakmak üzere olan çveneburi Dergisi, "Çveneburi Gecesi" adı altında yemekli bir gece düzenledi. 31 Ekim 1995 salı akşamı İstanbul'da Küçüksu Sabancı Öğretmen Evi'nde yapılan geceye, yaklaşık 250 kişi katıldı. Gecede, Bursa'dan ve İzmit'ten gelen "çveneburi dostları" da bulundu. Gürcüstan'ın Ankara Büyükelçisi Prof. Dr. Nodar Komahidze de davetli olduğu halde, işleri dolayısıyla geceye katılamadı. "Çveneburi Gecesi" adı altında verilen yemek, derginin ilk yemeği değildi. Çveneburi, daha önce de, ikisi gene aynı mekânda olmak üzere üç kez yemek düzenlemişti. Küçük çaplı üç yemekte dergiye gösterilen ilgi, "çveneburi Dergisi Çevresi"ni daha geniş kapsamlı bir yemek düzenlemeye yöneltti. Çveneburi, ileride daha geniş kapsamlı yemekler yapmayı ve "Çveneburi Gece"lerini geleksel hale getirmeyi amaçlıyor.

Çveneburi Gecesi, Osman Nuri Mercan'ın açış konuşması ve derginin yayın yönetmeni Fahrenin Çiloğlu'nun kısa bir konuşmasıyla başladı. Çveneburi Gecesi'nin, çok sıcak ilişkilerin kurulmasıyla, yemek boyunca maddi gelir sağlamaya yönelik hiçbir etkinlikte bulunmamasıyla, daha önce düzenlenmiş benzeri bütün gecelerden farklı geçtiği söylenebilir. İmdat Halvaşi akordeonuyla, Turiel Berimeladze gitarıyla, Neli Apisauri ile Tülin Sanbay ve İberya Özkan (Melaşvili) Gürcüce şarkılarıyla geceye ayrı bir renk kattılar.

çveneburi

Alla Tuşba Çelik ve Hasan Çelik'in kızları, Giorgi'nin minik kardeşi Sare Natia'nın doğumunu kutlar, Çelik ailesine mutluluklar diler.

Gürcüstan'da Seçim

Gürcüstan'da 5 Kasım'da genel seçimler yapıldı. Parlamento üyelerinin ve devlet başkanlığının belirlendiği seçimlere 54 parti katıldı. Çeşitli sorunların yaşandığı Güney Osetya'da ve Gürcüstan'dan bağımsızlığını ilan eden Abhazya'da sandıkların kurulmadığı seçimlerde Eduard Şevardnadze oyların yüzde 75'ini alarak devlet başkanı seçildi. Seçimlerin ardından bir konuşma yapan Şevardnadze, bundan sonra önceliği "ayrılıkçılığa ve örgütlü suça karşı" mücadeleye vereceğini açıkladı. Bu arada Abhazya sorununa atıfta bulunan devlet başkanı, bu konunun barışçı yöntemlerle çözülmesini istediğini, ancak barışçı

yöntemlerle sonucu ulaşılmaması durumunda Birleşmiş Milletler gözetiminde güç kullanmaktan da kaçınmayacağını açıkladı. Şevardnadze, 26 Kasım'da parlamento'da yemin ederek göreve başladı. Şevardnadze'nin desteklediği Gürcüstan Yurttaşlar Birliği, yüzde 25 oyla birinci parti oldu. İrina Sarisvil'i'nin genel başkanı olduğu Gürcüstan Ulusal Demokratik Partisi ikinci, Acara Özerk Cumhuriyeti lideri Aslan Abaşidze'nin Yeniden Doğuş Partisi de üçüncü parti oldu. Diğer partiler yüzde 5'lik ülke barajını geçemediği için 235 üyeli parlamento'ya temsilci sokamadı.

Petrolün yarısı Supsa'ya

Azeri erken üretim petrolüyle ilgili nihai karar 9 Ekim'de Bakü'de imzalandı. Petrolün Bakü-Supsa ve Bakü-Novorossisk hatlarıyla eş zamanlı olarak dünya pazarlarına aktarılması kararlaştırıldı. Petrolün çift güzergâhtan akıtılması, 4 Ekim'de Londra'daki toplantıda kabul görmüştü. Bakü'de uluslararası konsorsiyum ile SOCAR'ın yaptığı toplantıda erken üretimde eş zamanlı çift hat kararının Azerbaycan yönetiminin baskısıyla kabul edildiği bildirildi. Gürcüstan hattı için uzun zamandır

mücadele veren Türkiye, bu hat için ABD'den de destek görmüştü. Bakü-Supsa hattının işletilmesi için önce, Gürcüstan ve Azerbaycan topraklarındaki mevcut boru hatları onarılacak. Arada kalan 140 km'lik boş bölüme ise yeni bir boru hattı inşa edilecek. Supsa'da gemilere yükleme ve depolama hizmeti vermek üzere ikinci el bir tanker yerleştirilecek. Supsa'da hergün 80 bin varil petrolün tankerlere yüklenmesi öngörülüyor

Beyaz şal

Eskiden Gürcüstan'da kadınlar geleneksel beyaz şalları orta yere attıkları zaman savaş dururmuş. Gürcü sinema yönetmeni Ketil Dolidze'nin öncülüğünde 1993 yılında bu gelenek yeniden diriltilmiş. Beyaz şallı iki bin kadın Tifliden cepheye yolculuk yapıp anımsız savaşı durdurmaya çalışmışlar. Gürcü kadınlara katılanlar arasında Rus, Ukraynalı, Yahudi, Alman, Litvanyalı, Azeri ve Ermeni kadınlar da varmış. Kadınlar trajik, yıpratıcı, korku dolu bir yolculuğa rağmen, yine de umutlu biçimde cepheye varmışlar. Savaşı ta-

mamiyle durdurmayı başaramamışlar, ama beyaz şal hareketini global bir harekete dönüştürmüşler. Geçen yıl, Varşova, Moskova, Salt Lake City, Londra ve Paris'te toplantılar yapılmış. Beyaz şallılar her yıl eylül ayının son pazarında kentlerin büyük sokaklarında gösteriler yapılması ve en azından bir gün bütün silahların susturulmasının başarılması için çağrı yapıyorlar

(Kaynak: Söz, 16 Eylül 1995)

Yeni iletişim ağı

Karadeniz'e kıyısı bulunan ülkeleri birbirine bağlayan yeni haberleşme ve ulaşım ağını geliştirmeye yönelik yeni projeler hazırlandı. Türkiye merkezli bu projeler, KEİ (Karadeniz Ekonomik İşbirliği) ülkeleri arasında iletişim ve haberleşme kolaylığı sağlayacak. Bu projelerden biri olan DOKAP (Doğu Karadeniz Projesi), Gürcüstan, Türkiye ve Azerbaycan'ı birbirine bağlayacak. Proje 1.920 kanal kapasiteli dijital radyo sisteminin kurulmasını öngörüyor. 30 bin dolara mal olacak DOKAP'ın koordinasyonu

nunu Türkiye üstleniyor. Projenin gerçekleştirilmesi durumunda Gürcüstan, Türkiye ve Azerbaycan arasında sağlıklı bir iletişim kurulmuş olacaktır. Projede, ilk etap olarak Bakü-Tiflis-İstanbul bağlantısı öngörülmüyor.

Gürcüstan'da yeni para birimi: Lari

Gürcüstan'da yeni para birimi olan Lari, 25 Eylül 1995 tarihinde piyasaya sürüldü. 2 Ekim'den itibaren de ülke bütününde geçerli tek para birimi oldu. Sovyet döneminde Maneti (Ruble) kullanan Gürcüstan, bağımsızlığını ilan etmesinden bu yana dört yıl geçmesine karşın, özellikle ekonomik istikrarsızlık nedeniyle yeni para birimini çıkarılamamıştı. Birkac yıldır geçici para olarak Kuponi kullanılıyordu. Uzun zamandır hazırlıkları süren Lari, 1, 2, 5, 10, 20, 100 ve 500'lük banknotlar halinde Fransa'da basıldı. Lari'nin alt birimi

Tetri ise 1, 2, 5, 10, 20 ve 50'likler biçiminde piyasaya sürüldü. Lari'nin yabancı paralar karşısındaki değeri de şöyle belirlendi: 1 Sterlin, 2 Lari 1 Tetri; 1 ABD Doları, 1 Lari 30 Tetri; 1 Alman Markı, 89 Tetri; 1.000 Rus Rublesi, 25 Tetri; 10.000 Türk Lirası, 29 Tetri. Bu belirlemeye göre Alman Markı'ndan daha değerli olan Lari'nin istikrarı, Gürcüstan'ın siyasal ve ekonomik istikrarına bağlı olacak. Ekonomik veriler ve 5 Kasım seçimleri, ülkenin istikrara doğru önemli adımlar attığını gösteriyor.

Adres Değişikliği

Dergimiz **çveneburi**'nin yazışma adresi ve faks numarası değişmiştir. Lütfen yeni adresle ve faks numarasıyla ilişki kurunuz.

Deda Ena yayımlandı

Fahrettin Ciloğlu ve Rüya Özkalkan'ın birlikte hazırladığı Gürcüce Okuma-Yazma Kitabı *Deda Ena* (დედა ენა) yayımlandı. Kitap, Aralık 1995'te İstanbul'da İMEDI Yayınlarının ilk kitabı olarak çıktı. 48 sayfadan oluşan kitabın ilk bölümünde Gürcü harfleri ve yazılış biçimleri, örnek cümleler ve bu cümlelerde yer alan Gürcüce sözcükler ve Türkçe karşılıkları, Gürcüce karşılıklarının yazılmaşı için Türkçe örnek cümleler veriliyor. "Sözlük" adlı ikinci bölümünde, kitapta geçen Gürcüce sözcükler ve Türkçe karşılıkları alfabetik sırayla yer alıyor. "Deda Ena'dan" bölümünde Gürcüce kısa okuma parçaları ve Türkçe çevirileri veriliyor. Kitabı tanıtmak amacıyla yazılan önsözde şu cümleler yer alıyor:

"Bu kitaba temel kaynaklık eden "Deda Ena" serisi, daha önce *evnebuli* Dergisi için geliştirilmiş ve bir bölümü yayımlanmıştı. Ama daha yayımı tamamlanmadan, okurlara topluca sunma ve daha kalıcı hale getirme düşüncesi, bu çalışmayı kitaplaştırmaya yöneltti. Kitabın sonunda yer alan "Deda Ena'dan" bölümündeki okuma parçaları da, *evnebuli*'de yayımlanmıştı. Bu parçaların bir bölümünü Hasan Çelik çevirmişti ve bun-

dan dolayı kendisine teşekkür ediyoruz.

Elinizdeki kitap, Gürcüce okuma-yazmayı öğretmeyi amaçlıyor. Bu alanda Türkiye'de yayımlanan ilk kitap olma özelliği de taşıyor. Bu çalışma, bütün *Deda Ena*'lar gibi, Gürcü eğitimi İakob Gogebaşvili'nin *Deda Ena*'sını temel alıyor, bugüne kadar yayımlanmış birçok *Deda Ena*'lardan da yararlanarak. Ancak Türkçe bilenlere Gürcüce okuma-yazmayı öğretmeyi amaçladığı için, diğer *Deda Ena*'lardan farklı yanları var. Kitapta geçen sözcüklerin Türkçe karşılıklarının verilmesi, "Deda Ena'dan" başlığı altında verilen okuma parçalarının çevirilerinin de yer alması, harflerin yazılışlarının gösterilmesi, kısa bir sözlük içermesi, bu farklı düzenlemenin ana çizgilerini oluşturuyor.

Bu kitabın basım giderlerini karşılayan Ergün Atabay'a ve Ali İhsan Akiskaloğlu'na her şeyden önce teşekkür borcumuz var. Bu çalışmayla, Türkiye'de Gürcüce okuma-yazmayı öğrenmek isteyenlere bir katkımız olursa, kendimizi mutlu sayarız."

Deda Ena'yı, bulunduğunuz yöredeki derneklerden ya da *evnebuli* Dergisinden temin edebilirsiniz.

Türkiye-Gürcüstan ticari ilişkileri

1994 yılında Gürcüstan ile 67,2 milyon dolarlık ihracat, 25,6 milyon dolarlık da ithalat gerçekleşti. Bu dönemde, toplam 29,3 milyon dolarlık ihracat ile gıda sanayi ürünleri birinci sırayı aldı. Bu kalemi, elektronik cihazlar, makine sanayii mamulleri ve dokumacılık mamulleri izledi. Aynı dönemde Gürcüstan'dan yapılan ithalatla, 21,8 milyon dolarlık demir-çelik sanayii ürünleri ilk sırayı aldı. Öbür önemli ithalat kalemleri ise, kimya sanayii mamulleri, demir dışı metal sanayii mamulleri ve dokumacılık mamulleri idi.

1995 yılının ilk beş aylık döneminde Gürcüstan'a toplam 16,8 milyon dolarlık ihracat,

20,4 milyon dolarlık da ithalat gerçekleştirildi. Bu dönemde 12 milyon dolarlık gıda sanayii ürünleri ihracatını, kimya sanayii mamulleri, hayvansal ürünler ve makine sanayii mamulleri izledi. Aynı dönemde 17,4 milyon dolarlık demir-çelik ürünleri Gürcüstan'dan yapılan ithalatla en büyük paya sahip oldu. Bu kalemi kimya sanayii mamulleri ve plastik sanayii mamulleri izledi.

(Kaynak: Orta Anadolu İhracatçıları Birlikleri Eylül 1995 Bülteni)

Kısa Kısa...

Dün sabah Gürcüstan'ın baskenti Tiflis'e giden Başbakan Tansu Ciller, havaalanında Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze tarafından karşılandı. Ciller, üç gün önce bir suikast girişimine uğrayan Şevardnadze'ye "geçmiş olsun diyor ve bu talihsiz olayı kınıyorum" dedi. Ciller Türk is adamlarına Gürcüstan'da yatırım yapmaları için çağıda bulundu. Şevardnadze ve Ciller, serbest bölge kurulması ve Eximbank kredilerinin erelenmesi konusunda iki anlaşmaya imza attılar

(Sabah, 1 Eylül)

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'ye düzenlenen suikaste ilgi bulunduğunu açıklanan Güvenlik Servisi başkanı Igor Giorgadze ve yardımcısı Temur Haçisvilin'in de aralarında bulunduğu üç kişi tutuklandı.

(Sabah, 4 Eylül)

Bursa'da yapılan 5. Dünya Liselerarası Halk Dansları Yarışması'nda Gürcüstan, Türkiye'nin ardından ikinci oldu.

(Yeni Yüzyıl, 12 Eylül)

Gürcüstan ile barış görüşmelerine katılan ve Abhazya'daki Rus toplumunun lideri olan Abhazya başbakanı yardımcısı Yuri Voronov öldürüldü

(Yeni Yüzyıl, 13 Eylül)

Rusya Başbakanı Viktor Cernomırdın, daha önce

önarlaşması yapılan üstler konusunu görüşmek üzere, Genelkurmay Başkanı Pavel Graçov ile birlikte Tiflis'e gitti. Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, bir radyo konuşmasında Rusya'nın Gürcüstan ordusunun güçlendirilmesi için yardım edeceğini söyledi.

(Yeni Yüzyıl, 16/19 Eylül)

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin basın sözcülüğü, Şevardnadze'ye düzenlenen suikaste ilgi olduğu için görevinden alınca ve Rusya'ya sığınan Güvenlik Servisi'nin eski başkanı Igor Giorgadze'ye Rusya televizyonunda konuşma okunacağı tanınmasını protesto eden bir açıklama yaptı.

(Milliyet, 5 Ekim)

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, kendisini New York'a götürecek uçağı sabotaj düzenleneceği ihbarı üzerine, ABD gezisini iptal etti. Şevardnadze'nin lideri olduğu Gürcüstan Yurttaşlar Birliği adlı partinin yöneticilerinden Giorgi Baramidze, 29 Ağustos'taki suikaste ilgili olarak da devlet başkanını önceden uyardıklarını söyledi. Şevardnadze, Gori kentinde düzenlenen halka açık bir toplantıda, "5 Kasım'daki parlamento ve devlet başkanlığı seçimleri sırasında, ülkemizde her tür şüpheyi yaşanması olasılığı var" dedi.

(Yeni Yüzyıl, 21 Ekim)

(Milliyet 22 Ekim)

Aleateli-Teletas'ın Gürcüstan'ın Poti kentinde kurduğu elektronik-sayısal telefon santrali hizmete açıldı. 1,2 milyon doları malolan 3 bin hat kapasiteli santralin açılışını Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze yaptı. Teletas'ın Gürcüstan'da açtığı santraller, daha önce Batum ve Kobuleti'de kurulanlarla birlikte 12 bin hat kapasitesine ulaştı.

(Yeni Yüzyıl, 27 Ekim)

Azerbaycan petrol şirketi SOCAR'ın başkanı Natık Aliyev ile uluslararası konsorsiyum bünyesinde kurululan operasyon şirketi başkanı Terry Adams, Azerbaycan petrolünün Bakü-Supsa petrol boru hattıyla uluslararası piyasalara çıkarılması konusunda Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze ile bir görüşme yaptı. Yapılan açıklamada boru hattının gelecek yıl hazır olacağı, Supsa'da birkaç ay içinde 220 bin ton kapasiteli bir petrol terminali kurulacağı belirtildi.

(Yeni Yüzyıl, 10 Kasım)

Gürcüstan'da, Mhedrioni adlı üç bin kişilik silahlı milis gücünün komutanı Caba İoseliani dün saban tutuklandı. Gürcüstan başsavcısı Hamlet Babilasvilin'in yaptığı açıklamada, İoseliani'nin bürosunda yapılan aramada ruhsatsız silahlar ve uyuşturucu ele geçirildi.

(Yeni Yüzyıl, 16 Kasım)

Kuresel Kalkınma Eylem Planının Uygulanmasında Bölgesel İşbirliği Projesi, 23 Ekim 1995'te imzalandı. Toplam tutarı 985.000 ABD Doları olan proje, Türkiye'nin öncülüğünde Gürcüstan'ın yanı sıra, Arnavutluk, Ukrayna, Moldova, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan'ı kapsıyor. Haziran 1996'da Türkiye'de toplanacak olan HABITAT II zirvesine teknik hazırlık için bölgesel işbirliği, insani gelişme ve istatistiksel bilgilerin bölgesel düzeyde ortak süreçler kapsamında hazırlanması, şehirçilik ve çevre koruması, kadın ve kalkınma programları kapsamında çok yönlü bölgesel işbirliği programlarını içeriyor.

(*Avrasya Dosyası, Kısım 95/1*)

Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Anlaşması'nın (AK-KA) yürürlüğe girmesinden sonra, Gürcüstan dışişleri bakanlığının yaptığı açıklamaya göre, Rusya Gürcüstan'a silah ve mühimmat yerleştirmek üzere başvuruda bulundu.

Gürcüstan, Rusya heyetine, devlet başkanının bu yönde bir karar alması halinde bile, yeni anayasaya göre bu kararın parlamento tarafından onaylanması gerektiğini bildirdi.

(*Yeni Yüzyıl-Milliyet, 20 Kasım*)

Gürcüstan ve Türkiye arasında, 31 Temmuz günü resmen açılan Türközü-Posof sınırı kapısından bugün yapılan bir törenle geçişler başladı. Ardahan valisi yaptığı konuşmada, Ardahan ve Ahalstikhe'de birer konsolosluk açılması için çalışmaların yürütüldüğünü, sınır ticaretinin yörenin gelişmesine büyük katkıda bulunacağını, sınır ticareti kapsamına hangi malların gireceğinin önümüzdeki günlerde belirleneceğini söyledi.

(*BBC - Türkçe Yayınlar Servisi, 26 Kasım*)

Gürcüstan'ın Acara Özerk Cumhuriyeti'nde, çay ve gıda sanayii makinelerini ve teçhizatını imal eden Batum Makine İmalatı Fabrikası, Batum Metal İmalat Sanayii Tesisleri, Batum Elektro-

Mekanik Fabrikası, Batum Günlük Alet-Makine İmalat Sanayi Tesisleri'ni yabancı ortaklığa açtı. Öte yandan Acara Hükümeti, Batum'daki kimya ve kimyevi müstahzarat fabrikası Batum Kimya Fabrikası'nı yabancı girişimci ortaklığına açma kararı aldı.

(*İstanbul Ticaret, 1 Aralık*)

Gürcüstan Merkez Bankası, istenilen belgeleri zamanında teslim etmeyen ticari bankaların faaliyetlerini durdurdu. Ülkedeki 127 bankadan 98'i gerekli belgeleri Merkez Bankası'na teslim edinceye kadar herhangi bir işlem yapamayacak.

(*Yeni Yüzyıl, 2 Aralık*)

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, "Alfa" adlı özel anti-terör birliğini dağıttı. Özel birliğinin, 29 Ağustos'ta Şevardnadze'ye düzenlenen suikasta adı karıştığı açıklanmıştı. Güvenlik Bakanı Vekili Avtandil İoseliani, "Alfa"daki dürist görevlilerin, daha sonra kurulacak anti-terör birliğine alınacaklarını açıkladı.

(*Yeni Yüzyıl, 3 Aralık*)

Fahrettin ÇİLOĞLU-Rüya ÖZKALKAN

Gürcüce Okuma-Yazma Kitabı

DEDA ENA

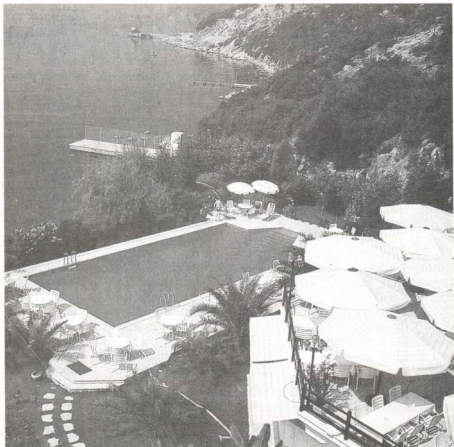
- Gürcü alfabesi ve harflerin yazılış biçimleri
- Resimli sayfalar ve örnek sözcükler
- Gürcüce örnek cümleler
- Türkçe alıştırma cümleleri
- Sözlük
- Okuma parçaları

Aşağıdaki posta çeki hesabına 200 bin TL yatırmanız ve posta çekinin fotokopisini dergi adresine göndermeniz halinde kitap adresinize postalanacaktır. Ayrıca posta çeki kuponunun arkasındaki ilgili bölüme parayı *Deda Ena* için yatırdığınızı not ediniz.

Posta Çeki Hesap No: Fahrettin Çiloğlu - 674204.

DOĞAYI YAŞAMAK VE YAŞATMAK

0216 339 48 50
316 41 10 13

İSTANBUL'DA
GELENEKSEL KÜLTÜRÜMÜZÜN
DOĞAYLA KUCAKLAŞTIĞI
MÜKEMMEL BİR DİNLENCE BELDESİ
DÖRT MEVSİM HİZMETİNİZDE...

CLUB ATABAY

Eskihisar Darica İstanbul TURKEY

Tel: (0262) 655 92 12 - 655 58 54

Faks: (0262) 655 56 16

İritibat/Korrespondence/Korrespondenz

CLUB ATABAY

Açıbadem: 81010 Kadıköy İstanbul TURKEY

Tel: (0216) 339 48 50 (4 Hat/Lines/Linien)

Telex: 29469 drug tr Fax: (0216) 339 61 41

Club
ATABAY

T O T A L
MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK
LİMİTED ŞİRKETİ

GÜRCÜSTAN ÜNİVERSİTELERİ

Gürcüstan'ın başkenti Tiflis'te mevcut TIP ÜNİVERSİTESİ, TEKNİK ÜNİVERSİTE ve DEVLET ÜNİVERSİTESİ dışında dünyaca meşhur iki öğretim kurumunu size tanıtıyoruz.

GÜZEL SANATLAR AKADEMİSİ

Resim, Dekorasyon, Dizayn, Heykeltıraşlık, Seramik, Mimarlık, İç Mimarlık, Ağaç ve Metal, Tekstil, Mobilya ve Giyim-Kuşam konularında üniversite eğitimi vermektedir

TİFLİS SPORAKADEMİSİ

Spor Gazeteciliği Eğitimi, Spor Psikoloğu (Doktor), Çeşitli Dallarda Spor Öğretmenliği, Spor Hastalıkları Hekimliği, Fiziksel Terapi ve Masaj Öğretmenliği, Tenis, Futbol, Voleybol, Basketbol, Binicilik ve Yüzme Dallarında Eğitim, Dalgıcılık ve Kayak Öğretmenliği konularında üniversite eğitimi vermektedir

Eğitim ücreti yıllık \$ 1750 - \$3000 arasında değişmekte olup bu ücret içine her türlü ders a aç gereci ile kaloriferli yurtlarda konaklama dahildir.

TÜRKİYE RESMİ TEMSİLCİLİĞİ:

TOTAL Müşavirlik ve Mümessillik Ltd. Şti.

Cumhuriyet Cad., No:59

Rışvanoğlu Apt. K:6 D:5

Harbiye – İSTANBUL

Tel: (0212) 231 08 04 - (0212) 233 56 82

Faks: (0212) 233 71 04

güne başlarken bir sevgi busesi

4133321
8211033

TWIN Çift Biçaklı
(50'lik Kartela)

TWIN Çift Biçaklı
(5'li Poşette)

TWIN Çift Biçaklı
(5'li Dispenser)

PIVOTING
Oynar Biçaklı
Traş Makinesi

PIVOTING PLUS
Makine Kartuşları

MONO Tek Biçaklı
(5'li Poşette)

MONO Tek Biçaklı
(50'lik Kartela)

ZAZA®

TRAŞ BIÇAKLARI

Traş bıçağında aradığınız her şey.
Kalite ve ucuzluk

KARTAL ÇELİK EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

Tahtakale Cad. 38 ZAZA Han Eminönü - İSTANBUL

Tel: (0-212) 522 19 62 - 231 21 25 Fax: (0-212) 247 02 94